

OeKU

2005

Eén jaar na

de Oranjerevolutie

nieuwsbrief

OeKU

nieuwsbrief

Van de redactie

Opnieuw heeft de redactie van de OeKU-Nieuwsbrief ernaar gestreefd zowel artikelen te brengen die informeren over de samenleving in Oekraïne, als informatie over de humanitaire projecten van OeKU. De rode draad in dit nummer wordt gevormd door verschillende artikelen die de situatie 1 jaar na de Oranjevolutie vanuit verschillende invalshoeken bekijken. Deze uitgave begint met een aankondiging van de concerttoernee van Blahovist in december 2005. Verder o.a. artikelen over toerisme (Karpaten), geschiedenis (Mazepa en de Slag bij Poltava) en moderne kunst.

Jaarlijkse uitgave van de Stichting Oekraïne–Kiev–Utrecht (OeKU) ter informatie van haar relaties, sympathisanten en de begunstigers van haar projecten.

Met dank aan de Stichting Internationale Solidariteit Utrecht (SISU).

Foto omslag

De onafhankelijkheidszuil op de Maidan in Kiev.

Secretariaat Stichting OeKU

Henk Sprenkels

Postbus 387, 3500 AJ Utrecht

E-mail secretaris@oeku.nl

Tel. (030) 238 16 21

Postbank 5909694,

t.n.v. penningmeester OeKU te Utrecht

www.oeku.nl

Colofon

OeKU Nieuwsbrief, november 2005

De Stichting geeft een jaarlijkse nieuwsbrief uit en informeert bij bijzondere ontwikkelingen of gebeurtenissen door middel van een mailing, infobrief of anderszins. Voor meer informatie, het doorgeven van adreswijzigingen, etc. kunt u zich richten tot het secretariaat of het redactieadres:

Redactie Nieuwsbrief OeKU

Postbus 387, 3500 AJ Utrecht

E-mail nieuwsbrief@oeku.nl

Tel. (030) 238 16 21

Redactie Anette Cramer, Rien Hamers

en Henk Sprenkels

Fotografie Jet van Bennekom (omslag),

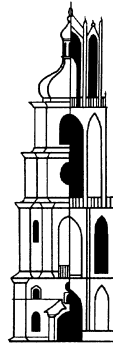
Aleksandr Poegatsjov (p. 12/13),

Andrej Matvejev (p. 20), Kateryna Malkova (p.21) en anderen

Vormgeving © Ronald van Spanjen, Utrecht

Druk Drukkerij Van Rooijen, Vleuten

© Stichting OeKU, 2005

Stichting Oekraïne–Kiev–Utrecht Bestuur en Werkgroepen

Bestuur

- Miep de Jong, *voorzitter*
voorzitter@oeku.nl
- Henk Sprenkels, *secretaris*
secretaris@oeku.nl
- Jet van Bennekom, *penningmeester*
penningmeester@oeku.nl
- Lies Gualthérie van Weezel, *lid*
- Annette Cramer, *lid*

Werkgroep Mensen met een handicap

gehandicaptent@oeku.nl

- Hans Beuk
- Jan Jongerius
- Co van der Peijl
- Pierre Somers

Werkgroep Maloek

maloek@oeku.nl

- Jet van Bennekom
- Lies Gualthérie van Weezel
- Annette Cramer

Werkgroep Cultuur

cultuur@oeku.nl

- Henk Sprenkels
- Jan Bloemkolk
- Laurens Nieuwkamp

Werkgroep Scholenuitwisseling

scholen@oeku.nl

- Miep de Jong

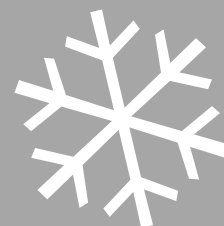

Kerstconcerten

door Blahovist Kiev

Oekraïense koormuziek en kerstliederen

Vrijdag 9 december, 20.00 uur
H. Hartkerk, Dr. Cuypersplein 7, Hilversum

Entreekaarten ad € 15,- (€ 12,- met CJP of Pas-65) zijn
verkrijgbaar aan de kerk. Voorverkoop vindt plaats bij:

De Muziekerije, 's-Gravelandseweg 6b, Hilversum

of per e-mail: info@oeku.nl.

Reserveringen en info: tel. (030) 238 16 21.

Donderdag 15 december, 20.00 uur
Geertekerk, Geertekerkhof 23, Utrecht

Entreekaarten ad € 15,- (€ 12,- met CJP of Pas-65) zijn
verkrijgbaar aan de kerk. Voorverkoop vindt plaats bij:

Broekmans & Van Poppel, Korte Jansstraat 13, Utrecht

en bij RonDom, Domplein 9, Utrecht

of per e-mail: info@oeku.nl.

Reserveringen en info: tel. (030) 238 16 21.

De opbrengst van deze concerten is bestemd voor
de projecten van OeKU waarover u elders in deze
nieuwsbrief kunt lezen.

Naast deze twee concerten zingt Blahovist
ook nog tijdens de orthodoxe eredienst
op zondag 11 december, aanvang 10.00
uur in de Antoniuskerk, Kanaalstraat,
Utrecht (vrije toegang).

Verder zijn er nog concerten gepland op:

Zondag 11 december, 15.00 uur
Martinuskerk, Zaltbommel

Maandag 12 december
Oekraïense Ambassade, Den Haag

Dinsdag 13 december, 20.00 uur
Grote kerk, Vlaardingingen

Woensdag 14 december, 20.15 uur
Ned. Hervormde Kerk, Den Bosch

Vrijdag 16 december, 20.15 uur
Oud Katholieke Kerk, Arnhem

De meest recente informatie over de
concerten kunt u vinden op de website:
www.oeku.nl

■ *Ron Keller,*
Nederlands Ambassadeur in Oekraïne

‘Voor Oekraïne is natuurlijk een plaats weggelegd in het moderne Europa’

Geachte lezer van de Nieuwsbrief,

Laat ik beginnen mij voor te stellen: mijn naam is Ron Keller, 47 jaar, ik heb een gezin met twee zoons, ben opgeleid als econoom, en vanaf 7 juni jl. ben ik werkzaam in Kiev als Nederlands Ambassadeur in Oekraïne.

De afgelopen vijf jaar was ik Directeur-Generaal Ontwikkelingssamenwerking in het Ministerie van Buitenlandse Zaken, en daarvoor 17 jaar in dienst bij het Ministerie van Financiën. Vanuit dat Ministerie was ik drie jaar als Nederlands bewindvoerder werkzaam bij de Oost-Europa Bank in Londen, de instelling die werd opgericht in 1990, na de val van het IJzeren Gordijn, en die als taak heeft meegekregen de landen in Centraal en Oost-Europa te helpen bij hun overgang naar een democratische markteconomie. In die periode was een bezoek van mij en een aantal collega's voorzien aan de Sovjetunie, en wel de stad Kiev. Echter, toen wij in Kiev arriveerden, bleek het de hoofdstad te zijn geworden van een 'nieuw' land, Oekraïne. Ik herinner me een lege, grijze, sombere stad, met bij de bevolking een gevoel van verbazing: 'Wat te doen met de onverwachts verkregen onafhankelijkheid? Zijn we wel echt een natie, een volk?'

Nu, ruim 14 jaar later, zijn de meeste van deze vragen beantwoord en ziet Kiev er geheel anders uit: een levendige, kleurrijke

stad, met veel vertier en culturele activiteiten. Ik beseft dat dit beeld op het platteland nog vaak anders is. Toch is merkbaar dat de samenleving als geheel is veranderd. Oekraïne bevindt zich midden in een proces van groeien en volwassen worden.

Vanzelfsprekend is de Oranjerevolutie van eind vorig jaar de meest concrete belichaming daarvan. Bijna een jaar en een politieke crisis later, kan men zeggen dat de hoge verwachtingen van eind vorig jaar niet zijn uitgekomen. Anderzijds: ga er maar aan staan om in enkele maanden voor elkaar te boksen waar andere delen van Europa tientallen, zo niet honderden jaren over hebben gedaan. Ik doel hierbij op de belangrijke historische ontwikkelingen als Renaissance, Verlichting en Franse Revolutie, die er sterk aan hebben bijgedragen dat in onze samenlevingen de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende machthebbers zijn gescheiden. Het is duidelijk dat deze ontwikkelingen aan de meeste landen uit de voormalige Sovjetunie zijn voorbij gegaan. Zo is het hier in Oekraïne heel gewoon om zakelijke en politieke belangen met elkaar te vermengen, en lopen politieke en rechterlijke macht vaak in elkaar over.

De komende periode zal Oekraïne er niet aan ontkomen om deze kwesties aan te pakken. Alleen dan heeft dit land een echte kans om aansluiting te vinden bij de Europese Unie, de NAVO, de Wereld Handels-

organisatie (WTO), enz. Echter, alleen het formuleren van de ambitie om lid van deze instellingen te worden is niet voldoende. De internationale gemeenschap, en ook de gewone man in de straat hier in Oekraïne, wil daden zien: concrete stappen om machtsmisbruik en corruptie terug te dringen en armoede en ongelijkheid te bestrijden. En als dit lukt, heeft Oekraïne een fantastische toekomst. Voor een land met een goed opgeleide bevolking, een goed klimaat, vruchtbare grond en een goede ligging op het kruispunt van de Euro-Aziatische handelsroutes, is natuurlijk een plaats weggelegd in het moderne Europa. Oekraïne zelf zal echter moeten bewijzen dat het die plaats waard is.

Ik hoop vanuit mijn functie als ambassadeur de komende jaren te kunnen bijdragen aan dit proces. Ik zal mij inspannen om de contacten tussen Nederland en Oekraïne in de meest brede zin van het woord verder te verbeteren en te intensiveren. Contacten die onze beide samenlevingen ten goede kunnen komen, om de oude vijandsbeelden definitief te begraven en verder te bouwen aan een vreedzaam en welvarend Europa van en voor alle burgers.

Ron Keller

Eén jaar in een 'oranje' land

*President Joesjtjenko
temidden van het volk in L'viv*

'Ze hebben ons én de Maidan verraden.' Op de vooravond van het jaarfeest van de Oranjerevolutie weerklinken dit soort uitroepen onder de gewone deelnemers aan de revolutie steeds vaker. 'Zij' – dat gaat dan over de 'nieuwe' macht, die in de plaats van het corrupte regime van Leonid Koetsjma, dat juist dankzij de Maidan omvergeworpen werd, gekomen is. Met het woord 'Maidan' wordt in Oekraïne, en nu ook in de hele wereld, de Oranjerevolutie aangeduid (in dit woord zijn dan tevens de miljoenen mensen die in de herfst van 2004 de belangrijkste pleinen van steden en dorpen buiten Kiev opgegaan zijn om op te komen voor hun rechten, inbegrepen), alsmede de doelstellingen en principes waarvoor ze op het Onafhankelijkheidsplein (Maidan Nezalezjnosti), het centrale plein van het land, stonden.

17 dagen, vanaf 22 november, gingen de mensen ondanks regen, sneeuw en strenge vorst niet weg van het plein, omdat ze een herziening van de verkiezingsresultaten eisten. Een groot deel van het land weigerde te geloven, dat in de tweede ronde van de verkiezingen de toenmalige premier en kandidaat van de macht Viktor Janoekovitsj had gewonnen. We hebben deze gebeurtenissen allemaal via de televisie kunnen volgen. Gedurende de hele Oranjerevolutie werd onder degenen die eraan deelnamen geen enkele wetsovertreding vastgesteld. Zo'n revolutie kon eenvoudigweg niet mislukken: onder druk van een vreedzame volksoptocht krabbelde de machthebbers terug. Het Hooggerechtshof van Oekraïne, waartoe de oppositieleider Viktor Joesjtjenko zich gewend had met de eis dat de vervalste verkiezingsuitslagen ongeldig zouden worden verklaard, vaardigde na twee weken van hoorzittingen een verdict uit: de eis van de oppositiekandidaat werd ingewilligd en de tweede verkiezingsronde moest overgedaan worden.

En zo werd de Oranjerevolutie geschiedenis. Bij de herstemming behaalde Viktor Joesjtjenko een overtuigende overwinning, en de corrupte 'bandieten', zoals de vertegenwoordigers van de vorige macht voor het gemak onder het volk genoemd werden, pakten vliegensvlug hun koffers. Eén van de belangrijkste slogans van de

verkiezingscampagne van de nieuwe president, die de 'Maidan' warm steunde, was immers de belofte: 'De bandieten zullen in de gevangenis zitten.'

Relaties met Rusland

Na zijn inauguratie bleek Joesjtjenko in een niet eenvoudige positie te zitten. De vorige macht had aan haar opvolgers een zware erfenis nagelaten, een leeggeplunderd budget, een door miljoenen diefstallen ontreedde economie en andere 'leuke dingen' van het 'misdadige regime'. Bovendien moest Joesjtjenko de relatie met Rusland regelen, dat openlijk Viktor Janoekovitsj gesteund had en na zijn nederlaag gespannen afwachtte welke stappen de nieuwe president van Oekraïne zou nemen, die bij iedereen bekend stond om zijn streven naar integratie in de Europese Unie en de NAVO.

Om de goede bedoelingen van het inmiddels 'oranje' Kiev in de betrekkingen met de Russische Federatie, dat olie en gas aan Oekraïne levert, te bevestigen, bracht president Joesjtjenko zijn eerste staatsbezoek aan Moskou. Het Kremlin raakte ervan overtuigd, dat Oekraïne niet meer onderdanig zou neerknielen voor de 'Russische meneer'. Immers, zowel Europa als de VS sympathiseerden met Joesjtjenko, in tegenstelling tot de door corruptieschandalen, druk op de pers en zelfs betrokkenheid bij moord op vrijheidsgezinde journalisten gecompromitteerde Koetsjma, die in de laatste jaren van zijn presidentschap feitelijk geen enkele toenadering zocht tot de landen van het geciviliseerde Westen. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de 'oranje' president in de loop van het eerste jaar van zijn regering vrijwel zeker meer officiële bezoeken aan het buitenland bracht dan Koetsjma in tien jaar.

Interne verhoudingen

Het orde scheppen in de interne problemen van de Oekraïense politiek en economie is moeilijk gebleken. In het begin bleef het land tamelijk lang zonder kabinet van ministers: Viktor Joesjtjenko aarzelde, of het gepast was om zijn medestrijdster op de Maidan, Joelia Timosjenko, tot premier te benoemen. 'De godin van de revolutie', zoals degenen die haar verafgoedden deze uiterlijk broze, maar qua karakter buitengewoon sterke vrouw noemden, had zich steeds onderscheiden door haar populisme en ongebreidelde

Zintsjenko, Porosjenko, Timosjenko en Joesjtsjenko (vlnr), hier nog broederlijk naast elkaar op Onafhankelijkheidsdag, 24 augustus 2005

▼ energie. 'Timosjenko – dat is één brok kernenergie', zeggen de politicologen. 'Als je haar op het juiste spoor zet, dan wordt het een kerncentrale. Als je het fout aanpakt, een atoombom.' Tegelijkertijd verafgoodde het volk deze 'bom', en bij de presentatie van de 'oranjerevolutionairen' was de 'unie van de twee Joe's', Joelia en Joesjtsjenko, onafscheidelijk.

De andere kandidaat voor de post van premier was Petr Porosjenko, een bekende zakenman en ondernemer, eigenaar van een enorm concern, dat een netwerk van banket- en zoetwarenfabrieken verbindt. Porosjenko, die reeds langdurig met Joesjtsjenko bevriend is, was niet bang om af en toe naar voren te treden in de oppositie, waarbij hij riskeerde zijn imperium te verliezen (bij de vroegere machthebbers duurde een gesprek met tegenstanders altijd kort). Viktor Joesjtsjenko kon, als dankbaar mens met een hoge moraal, niet anders dan Porosjenko bedanken voor zo'n overgave. Maar hij was, behalve door dankbaarheid en verplichtingen tegenover de Maidan, ook nog door een geheime afspraak aan Joelia Timosjenko gebonden. Timosjenko, die altijd al droomde om president te worden, had ermee ingestemd om zichzelf niet kandidaat te stellen, maar Joesjtsjenko te steunen, in ruil voor een schriftelijke belofte van laatstgenoemde om in geval van een overwinning de post van premier aan haar te geven. Hoewel dit accoord voordeliger was voor Timosjenko dan voor Joesjtsjenko, stond daar tegenover dat mevrouw Joelia zo in elk geval geen kans had om reeds in 2004 staatshoofd te worden, terwijl haar aanhangers in elk geval eenparig hun stem zouden geven aan Joesjtsjenko, en niet aan Janoekovitsj.

Hoe dan ook, er werd een niet officieel protocol tussen Joesjtsjenko en Timosjenko ondertekend. En in februari benoemde de nieuwgekozen president de 'vrouw met de vlecht' tot premier (het kapsel van de 'godin van de revolutie' werd niet alleen het onderscheidingsteken van Timosjenko, maar inspireerde ook de toonaangevende ontwerpers van wereldmode tot het creëren van hele collecties 'net als Joelia'). Maar Petr Porosjenko bleef ook niet zonder hoge post achter: Joesjtsjenko benoemde hem tot secretaris van de Nationale Veiligheids- en Defensieraad, waarbij hij door middel van een special decreet ongehoorde volmachten aan deze post toekende. En dat deed hij niet zonder opzet: Porosjenko moest, volgens de gedachtengang van de president, zijn tegenpool Timosjenko in evenwicht brengen. Zoals achteraf bleek, was die zet van Joesjtsjenko een wezenlijke fout.

De eerste oranje crisis

Het kabinet onder leiding van Joelia Timosjenko hield acht maanden stand. Zoals later bleek, daalde in die tijd de economische

groei in Oekraïne van 12% tot 2,8%. Het kabinet van Timosjenko maakte zich sterk voor het doorvoeren van grootschalige nationalisatie en herhaaldelijke veilingen met betrekking tot de verkoop van geprivatiseerde bedrijven en verhoogde de belastingen voor midden- en kleine ondernemers aanzienlijk, omdat ze het doel nastreefde de sterk gestegen uitgaven voor sociale behoeften en voor het uitbetalen van salarissen aan arbeiders die uit het budget betaald moesten worden te financieren. Vanwege deze ondoordachte economische politiek daalde de index van investeringen in de economie van het land sterk. Hoewel voor de eerlijkheid opgemerkt moet worden, dat dergelijke acties van de regering in belangrijke mate gericht waren op het nakomen van verkiezingsbeloften van Joesjtsjenko zelf: het verhogen van de pensioenen, salarissen en verschillende sociale uitgaven.

En eind augustus ontbrandde er een schandaal in de 'oranje' macht: Oleksandr Zintsjenko, de voormalige leider van de verkiezingscampagne van Joesjtsjenko, die door hem tot staatssecretaris benoemd was, kondigde aan, dat hij bij de president zijn ontslag zou indienen, omdat hij niet kon werken door... corruptie in de macht. Zintsjenko beschuldigde Petr Porosjenko en zijn naaste makkers: de eerste assistent van de president Oleksandr Tret'jakov en de leider van de pro-presidentiële fractie in het parlement Mikolaj Martynenko, van corruptie.

Twee dagen verkeerden het land en zelfs de president in een shocktoestand. Aan Joesjtsjenko was eerder al gemeld, dat 'zijn' secretaris van de Veiligheidsraad 'de Oranjerevolutie bezoedelde': hij zou druk uitoefenen op rechtbanken, hij zou op staatsniveau medeplichtig zijn aan een contrabande, etc. Maar bewijzen hiervoor waren er niet, en de president beschouwde dergelijke berichten als 'intriges van vijanden'. Tegelijkertijd vestigde Porosjenko zelf voortdurend de aandacht van Joesjtsjenko op het feit, dat premier Joelia Timosjenko in plaats van met zweet op het gezicht te werken en de 'gaten' te dichten, die door de vorige machthebbers in de economie achtergelaten waren, zich actief bezighield met zelfpromotie, dat wil zeggen zich eenvoudigweg voorbereide op de parlementsverkiezingen van 2006.

Einde van het kabinet

Twee dagen na het aftreden van Zintsjenko stuurde de president, die vermoedde dat de ex-staatssecretaris gehandeld had op aanwijzing van de premier, iedereen naar huis: zowel de van corruptie verdachte secretaris van de Veiligheidsraad, als het kabinet met Timosjenko aan het hoofd. Voor de 'Maidan' was dat wederom een shock. De meningen over het optreden van Joesjtsjenko waren verdeeld, niet alleen onder de 'gewone' kiezers, maar ook onder politicologen. 'De president heeft volkomen juist gehandeld.

Joesjtsjenko heeft laten zien, dat hij niet alleen de leider van de Maidan is, maar van het hele land. Hij heeft een punt achter de revolutionaire periode gezet en een begin gemaakt met het tijdperk van pragmatisme. Omdat beide machtsblokken (zowel de revolutionaire Timosjenko als de conservatieve Porosjenko) oligarchisch waren, ondermijnden zij de macht en stortten zij het land in de afgrond', vindt de directeur van het Instituut voor globale Strategieën Vadim Karasev. 'Deze crisis is volkomen kunstmatig. Eerst gaf de president de regering de allerhoogste beoordeling, en twee weken later stuurde hij haar met schande naar huis. Ik weet niet wat er in die tijd gebeurd is, maar dit is verraad. De omgeving van Joesjtsjenko is gewoon bang voor Timosjenko', vindt politicoloog Oleg Medvedev, die nauw verbonden is met de staf van de voormalige premier.

Viktor Joesjtsjenko zelf verklaarde zijn voor velen onverwachte

beslissing als volgt: hij zou niet langer meer kunnen optreden als vredebestichter in zijn pogingen de tegenstrevende krachten in de macht te verzoenen. 'Ik ben mijn hele team dankbaar, want zonder deze mensen zou het ons naar mijn overtuiging niet gelukt zijn om een werkelijk vrij Oekraïne te creëren. Maar toen ik aan de macht kwam, heb ik beloofd, dat er in Oekraïne een professionele, eerlijke macht zou komen, die de belangen van de staat en het volk het allerhoogst in het vaandel zou hebben staan', verklaarde de president, waardoor hij erop zinspeelde, dat het 'team' zijn verwachtingen niet had waargemaakt. Van Joelia Timosjenko wordt na haar ontslag een overgang naar een 'gematigde' oppositie tegen de president verwacht.

De 'echte', d.w.z. de 'wit-blauwe', oppositie met aan het hoofd Viktor Janoekovitsj heeft zich, in plaats van de machthebbers te wijzen op reële fouten (waarmee de oppositie in een democratisch land zich goed beschouwd ook dient bezig te houden), slechts verontwaardigd over de 'politieke vervolgingen'. Gedurende deze termijn hebben de tegenstanders van de 'oranje macht' alle pogingen van rechtshandhavende organen om de misdaden van vertegenwoordigers van de vorige macht, van wie de meesten een lidmaatschapskaart van de huidige oppositionele Partij van de Regio's (waarvan Janoekovitsj de leider is) en soortgelijke krachten hebben, te onderzoeken tegengewerkt. Het is gebleken, dat Timosjenko zich de facto werkelijk in de oppositie bevindt, niet zozeer tegen Joesjtsjenko zelf, als wel tegen zijn 'omgeving'. Ondertussen verwerpt mevrouw Joelia categorisch alle beschuldigingen van een 'oorlogsverklaring' tegen de president, en verklaart ze, dat ze 'bereid is hem op elk moment de hand te reiken en de schouders eronder te zetten'. Hoewel die 'schouder' er in werkelijkheid eerder uitziet als een breekijzer.

Op weg naar nieuwe verkiezingen

De president is ook al bereid om zich met iedereen te verzoenen. Niet alleen met Timosjenko, maar zelfs met zijn vroegere vijanden in de persoon van Viktor Janoekovitsj. Ter wille van een verzoening met dat deel van het electoraat dat Janoekovitsj steunde (dat is ongeveer 40% van de burgers, voornamelijk inwoners van het pro-Russisch gezinde oosten en zuiden van Oekraïne), heeft Viktor Joesjtsjenko samen met zijn ex-opponent in de strijd om de presidentszetel een Memorandum van Eensgezindheid tussen de macht en de oppositie ondertekend. Met name deze stap van de president hebben de voormalige 'Maidanisten' als verraad opgevat.

Maar de revolutie is nu echt voltooid. En, zoals onafhankelijke experts vinden, met de ondertekening van dit document heeft Joesjtsjenko feitelijk bewezen, dat hij niet alleen de president van de 'oranje' Maidan is, maar van het hele land.

*De nieuwe premier
Joerij Jechanoerov*

Joelia Timosjenko kijkt naar de aankondiging van haar ontslag als premier door president Joesjtsjenko

Na de ondertekening van het memorandum bevestigde het parlement met overweldigende meerderheid van stemmen de door de president voor de post van premier van Oekraïne voorgedragen kandidaat: de door alle politieke krachten gerespecteerde econoom Joerij Jechanoerov. Volgens de meeste politicologen zal een regering met Jechanoerov aan het hoofd precies datgene zijn, waar Oekraïne behoefte aan heeft in de aanloop naar nieuwe verkiezingen, deze keer voor het parlement: een competente, professionele en 'technische' regering. Dat wil zeggen: tot die verkiezingen zal ze werken, en niet een eigen politiek imago vormen.

Nieuwe machtsstructuur

En na de verkiezingen zal Oekraïne reeds een geheel ander land worden. Want per 1 januari treedt een grondwets hervorming in werking, die Oekraïne zal veranderen van een presidentieel-parlementaire in een parlementair-presidentiële republiek. En de volgende premier zal dan niet benoemd worden door de president, maar door het parlement. Joelia Timosjenko heeft al aangekondigd, dat ze meteen na een overwinning van haar blok in de verkiezingen triomferend zal terugkeren op haar post, d.w.z. als premier. Het is niet uitgesloten, dat dit ook zal gebeuren: Timosjenko staat behoorlijk hoog in de peilingen. Dit in tegenstelling tot de partij van de president, de 'Volksunie Ons Oekraïne', waartoe niet weinigen van juist die 'bandieten' uit de vorige macht, die naar het oordeel van de slogans op de Maidan allang in de gevangenis hadden moeten zitten, hun toevlucht hebben gezocht, in hun streven om hun posities te behouden en uitdrukking te geven aan hun waardering voor de 'oranje' macht. Maar tegelijkertijd lijkt het erop, dat geen enkele politieke kracht in het nieuwe parlement een absolute meerderheid zal hebben.

Wie met wie afspraken zal gaan maken en hoe, en waarheen dat gehele team Oekraïne na de parlementsverkiezingen van 26 maart 2006 zal leiden, dat is een vraag voor de volgende verkiezingscampagne. Die campagne zal echter in een volkomen ander land gehouden worden dan Oekraïne vóór de Oranjerevolutie was. Toen konden de Oekraïeners over de vrijheid van het woord, een objectieve pers, de transparantie van de macht en andere attributen van een echte democratie slechts dromen. Ja, weliswaar is na de overwinning op het regime van Koetsjma alles in ons land lang niet zo gladjes verlopen als we gewild hadden. Maar geslachten gaan nu eenmaal niet altijd zonder complicaties voorbij. Zeker niet als er een nieuw democratisch land ter wereld gebracht wordt

*Lesja Sjoenko
(Vertaling: Henk Sprenkels)*

Samen staan we sterker!

Uitwisseling met Schoolinternaat 12 in Kiev en Kompaan

Zusjes hebben elkaar weer teruggevonden

In de Nieuwsbrief 2004 hebben we verslag gedaan van de uitwisseling die in dat jaar heeft plaatsgevonden tussen medewerkers van Schoolinternaat 12 in Kiev en van de jeugdzorg instelling Kompaan uit Tilburg. Deze uitwisseling was vooral gericht op wederzijdse kennismaking en uitwisseling van ervaringen in het werken met kinderen. Zo ontstond er een eerste oriëntatie op wat beide organisaties elkaar te bieden zouden kunnen hebben.

In september dit jaar hebben we opnieuw een werkbezoek gebracht aan dit kindertehuis in Kiev. We waren erg onder de indruk van alle veranderingen die de medewerkers het afgelopen jaar tot stand hebben gebracht. Daarover meer in onderstaand artikel. Voor een goed begrip: in dit kindertehuis verblijven kinderen van zes tot zestien jaar met lichte leer- of/ en gedragsproblemen, zoals bijvoorbeeld dyslexie en ADHD.

Een nieuwe lente, een nieuw geluid?

We zijn erg benieuwd naar de ervaringen van onze collega's met het nieuwe politieke bewind. Wat wil de regering met onderwijs en zorg? Zijn de medewerkers positief gestemd? Waar zien zij kansen, waar bedreigingen? Eén van onze contactpersonen mailde in juni 2005 het volgende: 'Het is een hele drukke zomer voor ons geweest. Het gewone werk gaat door en tegelijkertijd hebben we te maken met enige grote veranderingen in ons land en werken we aan een langetermijnstrategie voor de ontwikkeling van ons weeshuis. De nieuwe Oekraïense regering heeft zeer ambitieuze plannen t.a.v. de hervorming van het weeshuissysteem. Dat is positief. De hervormingen worden echter op lokaal niveau ontwikkeld en uitgevoerd door dezelfde ambtenaren die in het verleden niet zo vernieuwingsgezind bleken.' Gemengde geluiden, dus. Tijdens ons werkbezoek blijken de collega's desondanks van mening dat de nieuwe regering een aantal stappen vooruit zet, vanwaar geen terugkeer naar de oude situatie meer mogelijk is. Zij realiseren zich terdege, dat het invoeren van grondige veranderingen tijd kost. Hoe dan ook willen onze collega's van de geboden gelegenheid gebruik maken om enige ingrijpende veranderingen in het kindertehuis voor te stellen aan de overheid van Kiev.

Gewenste veranderingen op de langere termijn

Het kindertehuis biedt de kinderen nu nog langdurige 24-uurszorg, relatief afgesloten van de buitenwereld. De verschillende levens-

sferen (wonen, school, vrije tijdsactiviteiten) zijn weinig gescheiden van elkaar, vrijwel alles vindt onder hetzelfde dak of op hetzelfde terrein plaats. De kinderen verkeren dag en nacht in dezelfde groep en ze kennen, naar Nederlandse hedendaagse maatstaven, weinig privacy.

Tachtig procent van deze kinderen heeft één of twee biologische ouder(s). Er werd tot nu toe nog weinig ondernomen om het contact met de eventueel aanwezige ouder(s) of andere verwanten in stand te houden of opnieuw op te bouwen.

Het werkbezoek aan Kompaan heeft de Kievse collega's in hun ideeën gesterkt, dat het belangrijk is om de wisselwerking tussen de gestructureerde en beschermde 'binnenwereld' van het kindertehuis en de omringende buitenwereld te versterken. Onze contactpersoon schreef ons hierover: 'Gebaseerd op het model van Kompaan zouden we van het schoolinternaat liever een meer tijdelijke voorziening maken dan een permanent tehuis voor kinderen met diverse leerproblemen. Het liefst zouden we op den duur voor elk kind een pleeggezin willen vinden voor weekend-opvang...' 'Het weeshuis zal zich meer gaan richten op de hulp aan de kinderen zelf en hun pleeg- of biologische gezinnen bij het begrijpen van de aard van de leerproblemen en hoe daar mee kan worden omgegaan. We willen meer psychologen en ook maatschappelijk werkers aanstellen om met de gezinnen te werken. Op deze wijze wordt het weeshuis meer een voorziening die een krachtige ondersteuning biedt dan een permanent verblijf voor de kinderen.' Dit zijn op hoofdlijnen de veranderingen die de collega's aan hun lokale overheid willen voorstellen. Tot nu toe kostte het de collega's in Kiev veel overtuigingskracht en tijd om een fiat te krijgen voor kleine stapjes in de door hen gewenste richting. Dankzij hun niet aflatende inspanning en motivatie om de kinderen een zo goed mogelijke zorg te bieden is het volgende in het afgelopen jaar bereikt.

En de eerste stappen op de kortere termijn

De Kievse collega's voelen zich, zo bleek in de evaluatie van de beide uitwisselingen in 2004, met name aangetrokken door een meer individuele wijze van werken met kinderen. In Kiev is men gewoon de kinderen veelal als groep te benaderen. Ook de positieve benadering van kinderen, het voortborduren op wat het kind al kan (in plaats te focussen op wat het nog niet zo goed doet) sprak hen zeer aan. Zo ook het stimuleren van de kinderen om zelf actief antwoorden en oplossingen te bedenken voor vragen

die zich aan hen voordoen. De collega's hebben Kompaan gevraagd hen inhoudelijk te ondersteunen bij het zich eigen maken van deze nieuwe werkwijzes.

Kompaan ontwikkelt hiervoor een trainingsprogramma dat in januari en september 2006 zal worden uitgevoerd. Drie speciaal geschoolde medewerkers van Kompaan zullen drie medewerkers van het kindertehuis trainen in de hierboven genoemde werkwijzen en de manier waarop zij deze vervolgens aan de eigen collega's kunnen overdragen. Uiteraard zullen deze Kompaan-medewerkers nauw aansluiten bij de mogelijkheden en behoeften van collega's in Kiev. Voor de eerste twee uitwisselingen heeft de Stichting OeKU de financiering gelukkig zo goed als rond. De in het kindertehuis beoogde voortrekkers/trainers volgen al vanaf januari 2005 Engelse lessen.

Een aantal stappen in de richting van een meer individuele benadering van het kind hebben onze collega's inmiddels al gezet.

OeKU heeft het zogenaamde 'levensboek' dat Kompaan als methodiek hanteert in het Oekraïens laten vertalen. Het heet nu: 'Boek over mezelf'. Hierin kan het individuele kind belangrijke personen en gebeurtenissen een plek geven. De vragen uit het 'Boek over mezelf' helpen hem herinneringen op te halen, ze onder woorden te brengen, er dierbare foto's in op te nemen, en dergelijke.

Zo wordt benadrukt, dat elk kind zijn eigen geschiedenis, achtergrond en identiteit heeft. Groepsleidster Natasja Vinogradova werkt aan het boek met de vijftien- en zestienjarige en laat ons inspirerende voorbeelden zien van door hen zelf gemaakte foto's en teksten. Eén meisje heeft bijvoorbeeld geschreven: 'Ik voel me niet goed als iemand vervelende dingen zegt over mijn familie.' Deze methodiek ondersteunt hen dus ook in het bewust worden van gevoelens en het vormen van een mening.

De jongeren hebben zichzelf elk op een andere manier in hun leefgroep laten fotograferen. Deze foto's drukken prachtig uit, hoe ze zichzelf en hun omgeving zien. Het maken ervan leidde tot gesprekken over het opnieuw inrichten van de ruimte zoals de jongeren dat zelf wensten. 'Het effect van de vernieuwde inrichting is', vertelt Natasja, 'dat de jongeren zich meer verantwoordelijk voelen voor de eigen leefgroep en er veel zorgvuldiger mee omgaan: het is nu echt hún groepsruimte geworden...'

Veel kinderen en jongeren, ook in Kiev, maken gebruik van pc en internet. We hebben het kindertehuis financieel met een kleine bijdrage kunnen ondersteunen om deze onontbeerlijke mogelijkheid ook voor hen te realiseren. Mede met door het kindertehuis zelf geworven sponsors is er het afgelopen jaar een computerlokaal met faciliteiten ingericht waar menig een jaloers op kan zijn. 'Het gebruik kunnen maken van de PC stimuleert het zelfvertrouwen van de kinderen enorm', vertelt leraar Bogdan Basjtovij 'Zéker als zij er beter mee uit de voeten blijken te kunnen dan de meeste van hun docenten en groepsleiders!', voegt hij er lachend aan toe.

Contact met ouders en broers en zussen

'Ook het contact met een tante of oma is van groot belang om het kind te laten voelen dat het belangrijk is en dat deze wereld

hem nodig heeft', beklemtoonde één van de collega's tijdens ons werkbezoek in 2004. Het werken aan het hierboven beschreven 'Boek over mezelf' leidt ertoe dat de kinderen op zoek gaan naar hun familie. De medewerkers zijn zich ook meer bewust geworden van het belang hiervan en ondersteunen deze zoektochten van harte. Zo kan een verbinding soms opnieuw gelegd worden, bijvoorbeeld met een broer of zus die elders verblijft. De foto bij dit artikel drukt beter dan woorden uit, hoe goed het de kinderen doet elkaar weer te ontmoeten...

Na lang soebatten met de autoriteiten hebben onze collega's toestemming gekregen om een ontmoetingsruimte voor familie op te zetten in het gebouw waar de kinderen wonen. Deze half open ruimte is nu zo goed als klaar. Zij biedt de familie de nodige privacy als zij hun kind bezoeken, terwijl de collega's er met het oog op de gewenste veiligheid toch een oogje op kunnen houden. Opnieuw in citaat: 'We willen dat deze ruimte méér is dan alleen een gezellige plek waar ouders of verwanten tijd kunnen doorbrengen met hun kinderen. Ook willen we, dat deze ruimte hen stimuleert hun kind opnieuw mee te nemen naar hun eigen huis. We willen informatie bieden over hulp bij verslavingsproblematiek, over werkbemiddeling, over maatschappelijk werk, over juridische procedures om ouderlijke rechten terug te krijgen, praktisch advies, etc.' De kinderen maken van deze ruimte ook gebruik om in een rustig hoekje samen een spelletje te doen. Er is dus weer wat meer ruimte voor privacy gecreëerd.

Wat te doen als je als 16-jarige jezelf dient te redden?

Als de jongeren 16 jaar oud zijn, dienen ze het kindertehuis te verlaten. Zo jong zelfstandig een toekomst opbouwen, dat is een hele zware opgave. Zeker als je laag opgeleid bent of geen specifieke vakopleiding hebt gevolgd, (betaalbare) woonruimte heel moeilijk te vinden is en je geen steun van je familie krijgt.

De medewerkers hebben in 2004 samen met de schoolverlaters een NGO (Non Governmental Organisation, d.w.z. niet door de overheid gecontroleerde instelling) opgericht. Deze NGO biedt de jongeren die het tehuis verlaten de broodnodige steun. In 2005 zijn er weer nieuwe vormen opgezet. Het al bestaande mentor-schap waarbij medewerkers de jongeren ondersteunen is uitgebreid met 'zelfhulp'. Zo kan de ene jongere de andere op weg helpen, bijvoorbeeld doordat een 18-jarige mentor een 16-jarige met raad en daad bijstaat. Ook kan de gelukkige jongere die over woonruimte beschikt deze verhuren. Deze kunnen zij dan in gezamenlijke inspanning opknappen.

Ook in 2006 wil OeKU deze NGO blijven ondersteunen. Kompaan heeft zich gelukkig bereid verklaard in principe te willen bijdragen aan een trainingsprogramma voor collega's die met deze jongeren werken. Onze Kievse collega's willen graag ervaringen uitwisselen over hoe je jongeren kunt voorbereiden op hun zelfstandig leven en hoe je hen kunt blijven begeleiden na hun vertrek.

Continuïteit is van groot belang

De directeur Svetlana Pijoevtsjenko meldde bij ons bezoek in 2004 niet zonder trots, dat dit kindertehuis het enige in Kiev is, dat internationale contacten benut om de ontwikkeling van nieuwe werkwijzen in de jeugdzorg te bevorderen. We hopen, dat de OeKU deze intercollegiale contacten nog lang inhoudelijk kan blijven stimuleren en ondersteunen. En, niet in de laatste plaats, dat wij daar de financiële middelen voor kunnen blijven vinden! We besluiten dit artikel graag weer met een citaat van leraar Bogdan: 'We kunnen deze kinderen en jongeren misschien niet leren zwemmen, maar we kunnen hen wel helpen het hoofd boven water te houden...'

Lies Gualthérie van Weezel en Jet van Bennekom

Samen een woonruimte opknappen

Ook Cherson staat achter Joesjtsjenko

December 2004... Oekraïne... Het Onafhankelijkheidsplein in Kiev... De Oranjerevolutie... De revolutionaire stemming onder de kiezers liet de wil van het volk realiteit worden en zorgde ervoor dat de verkiezingscampagne op waardige wijze afgerond werd. Viktor Andrijevitsj Joesjtsjenko – de leider van de Oranjerevolutie – is de president van Oekraïne geworden. Na de revolutie is er niet alleen in Kiev veel gaande maar ook in de andere delen van Oekraïne. Hier volgt een verslag over de regio Cherson.

Beloften niet zomaar mooie woorden

De regio Cherson na de Oranjerevolutie

Oekraïne tussen december 2004 en augustus 2005: van beloften naar werkelijkheid. Er is nu meer dan een half jaar voorbij gegaan na de installatie van de president van Oekraïne. Op de Maidan – het Onafhankelijkheidsplein – heeft Joesjtsjenko de duizenden die gekomen waren, beloofd de ‘tien stappen’ te verwezenlijken die een waardig leven voor het volk moesten garanderen. In dit ruim halve jaar moest de oppositie van weleer kunnen bewijzen dat de beloften niet zomaar mooie woorden waren, maar een reëel actieplan hoe het land uit het verval geleid moest worden. Het nieuwe team moest ervoor zorgen dat niet alleen de beloften vervuld zouden worden die door hen zelf gedaan waren op de Maidan, maar ook nog dat er aandacht geschonken werd aan de voorstellen van kandidaat Viktor Janoekovitsj. Als eerste moesten de beloften worden nagekomen die de grootste weerklank hadden in de maatschappij: de sociale hervormingen en vernieuwingen, die vele lagen van de samenleving treffen. Dan gaat het voornamelijk om pensioenregelingen, geboorte-uitkeringen voor moeders die tien keer zo hoog moeten worden, een flinke groei van de lonen van de werknemers wier inkomens uit de staatsbegroting worden betaald – die van artsen, leraren, en ambtenaren. En zeker ook de belofte om de corruptie te bestrijden en een heldere orde te scheppen in de sfeer van productie, financiën en recht.

Het buitenlands beleid

Bijzondere aandacht verdient het buitenlandse beleid van Oekraïne. Ons land moet zich presenteren als een groot Europees land dat in het internationale beleid voor het westen heeft gekozen. Dat betekent dat de relaties met internationale organisaties als de Europese Unie, de NAVO, de Wereldhandelsorganisatie geactiveerd moeten worden. In het kader hiervan heeft het parlement van Oekraïne samen met Polen het Europese Parlement benaderd met een voorstel om de erkenning van Oekraïne als een land met een markteconomie te vervroegen en de onderhandelingen over een vrije economische zone tussen Oekraïne en de buurlanden te stimuleren. Litouwen staat op het punt om zich bij deze Oekraïens-Poolse ‘Parlementaire Vergadering’ te voegen. Momenteel worden een aantal wetsvoorstellen in de Opperste Rada – het parlement van Oekraïne – besproken betreffende het toetreden tot de wereldhandelsorganisatie, maar helaas wordt dit proces steeds geblokkeerd door de oppositie, zoals de Communistische Partij, de

Sociaal-Democratische Partij en de partij ‘De regio’s van Oekraïne’. Deze laatste is de partij van voormalig premier Janoekovitsj. Tegelijkertijd moet Oekraïne – gezien zijn geografische ligging – goede en gelijkwaardige verhoudingen met alle buurlanden onderhouden door aan het internationale leven actief deel te nemen en niet alleen maar een buffer tussen het westen en het oosten te zijn.

De regio Cherson: successen en mislukkingen

Om beter de successen en mislukkingen van de nieuwe regering te zien, kijken we niet naar de hoofdstad Kiev, maar naar de regio Cherson, die ligt tussen de gebieden die op Joesjtsjenko hebben gestemd en die de voorkeur aan Janoekovitsj hebben gegeven. Hier wonen 1,13 miljoen mensen, waarvan 685.000 in de steden en 448.000 op het platteland. De steun voor Janoekovitsj en voor Joesjtsjenko was bijna half om half, een paar procent voorsprong voor Janoekovitsj. Deze lichte voorkeur kwam door de stemmen van de mensen op het platteland: in de dorpen wonen veel gepensioneerden die tijdens de verkiezingscampagne steeds hogere pensioenuitkeringen kregen van de oude regering van Janoekovitsj. Het werk van de nieuwe regering is niet vruchteloos geweest, dat is zeker. Aan het roer in de regio staat nu een team van jonge managers. Het is hun gelukt om gelijkgestemde mensen om zich heen te verzamelen. Maar er zijn ook mislukkingen te melden. Het is een aantal tegenstanders van de hervormingen gelukt zich binnen te dringen in de staatsoverheid, ook al neemt de huidige regering zo zorgvuldig mogelijk ambtenaren aan. De uitvoerende macht op regionaal niveau komt niet zo snel tot stand als gewenst. Er is immers een tekort aan hooggekwalificeerde managers die achter het beleid en de methoden van de nieuwe regering staan. Daarom blijven er nog mensen aan het werk die ‘hun taken niet op de juiste wijze uitoefenen’, hetgeen leidt tot verborgen tegenwerking van het nieuwe beleid. Dit viel op tijdens de zogenaamde ‘olie-, vlees- en suikercrises’ op het moment dat de prijzen van deze producten sterk omhoog gingen. Op de vraag waarom drie van de vier grote olie- en suikerfabrieken plotseling in mei 2005 tot stilstand werden gebracht voor een opknopbeurt, juist in de tijd dat de behoefte aan brandstof voor de landbouw enkele malen steeg, is het antwoord: verborgen tegenwerking. Of waarom de suiker, die in principe in voldoende mate voorradig is in de staatssilos, niet naar de regio’s werd gebracht om daar voor een

Het openbaar vervoer in Kiev en Jalta

Elke keer dat ik weer in Kiev kom, verwonder ik me erover hoe eenvoudig, goedkoop en doeltreffend je door de stad kunt rijden met bussen, trams, metrotreinen en minibuses. Geen ingewikkelde strippenkaarten zoals bij ons, waar voor elke afstand wel een stripje is bedacht, geen retourbiljetten en overstapkaartjes. Voor buitenlandse reizigers is het Nederlandse systeem vaak moeilijk te doorgronden. Bijna een week lang heb ik afgelopen september met mijn vrouw en kinderen comfortabel van de metro en minibuses gebruik gemaakt. Er rijden er zoveel dat de wachttijd zeer beperkt is.

Omdat van alle openbare vervoermiddelen zo intensief gebruik gemaakt wordt, kan de prijs ook laag zijn. Elke rit in de metro kost 8,5 eurocent. Of je nu 's morgens vroeg of 's avonds laat met de metro reist, zitten kan je zelden, en door de drukte, omvallen ook niet.

De minibuses, waarin ten hoogste twintig mensen kunnen zitten, kosten per rit tussen de 21 en 25 eurocent, of je nu een halte meegaat, of dat je, zoals wij, de hele stad doorkruist en een eind daarbuiten het Open luchtmuseum bezoekt. We waren meer dan een uur onderweg voor 21 eurocent. Meestal geef je de ritprijs via andere passagiers naar voren door aan de chauffeur, die zelfs nog in staat is, tussen alle manoeuvres in het verkeer door, wisselgeld terug te geven, ook al zit je achterin. Vaak is het zo dat, als je de chauffeur vriendelijk bejegt, hij stopt op een plek waar officieel geen halte is, zoals bij onze flat in het noorden van Kiev. Het hele lijnennet met deze busjes is in particuliere handen, dus van een staatsmonopolie is geen sprake meer in dit voormalige Oostblokland. Curieus is te vermelden dat, toen ons gezelschap van vijf personen van Jalta naar Simferopol wilde reizen om van daaruit de nachttrein naar Kiev te nemen, we aan een chauffeur van een lijnbusje, die een vaste route reed, vroegen ons voor een nader overeen te komen prijs naar Simferopol te vervoeren, hij zijn busnummer, lijn 31, omdraaide en ons wegbracht. Dit was toch een rit van ongeveer twee uur. De passagiers van deze lijndienst zullen niet blij geweest zijn met onze interventie. Veel is dus mogelijk in Oekraïne, als je maar weet hoe te handelen.

Theo Vijn

*Een typisch Oekraïens minibasje,
ook wel 'marsjroetka' genaamd*

lagere prijs te zorgen. Het kon nog erger: er waren besturen in regio's waar begin augustus een tekort was, die niet eens een aanvraag voor extra suiker hebben ingediend bij de staatsmagazijnen! De nieuwe regering greep echter wel in. De maatregelen om de uitwerking van de crises te verkleinen, waren misschien niet altijd even populair en ook niet volgens de wetten van de markteconomie.

Vooruitgang

Doordat zij de oplossing van dringende problemen ter hand neemt, krijgt de nieuwe regering steeds meer aanhang onder de bevolking van de regio Cherson. De mensen weten heus wel wat voor erfenis de nieuwe regering heeft meegekregen en zien dat het nieuwe team een helder beleid voert. Daarom hebben ze veel begrip voor de maatregelen die worden getroffen. Ook mensen die voor Janoekovitsj hebben gestemd, beginnen in te zien hoe populistisch diens beloften waren. De staat waarin de Oekraïense economie verkeerde op het moment dat die beloften werden gedaan, maakte het onmogelijk ze te vervullen zonder de economie te verstoren. Toch worden ook de beloften van Janoekovitsj door de nieuwe regering nageleefd: de gepensioneerden krijgen hun pensioen regelmatig en op tijd. Om de hogere pensioenen uit te betalen heeft de regio Cherson nu gemiddeld per maand 113,5 miljoen hryvna nodig (cijfers van januari–augustus 2005). Dat is ruim tweemaal zo veel als in januari 2004. De lonen zijn ook omhoog gegaan. Het gemiddelde loon groeide vanaf het begin van 2005 met 8,9% en bedroeg in mei 595,48 hryvna per maand. Dat is 40,1% meer dan in mei 2004, en 31,5% meer dan de ingeschatte 'cost of living' van werkende burgers. Per arbeidsuur krijgt men tegenwoordig 4,13 hryvna bruto. (Ter vergelijking: 1 jaar geleden kreeg men 2,8 hryvna bruto.)

Heropleving van de regio

Nog niet zo lang geleden stond Cherson door zijn scheepswerven bekend als de stad van de scheepsbouwers, maar de laatste tien jaar is er veel minder geproduceerd en de bedrijven konden maar nauwelijks overleven. Er werden alleen nog maar schepen gerepareerd, niet meer gebouwd. Nu is er weer sprake van een opleving van de scheepsbouw in de stad. Het bedrijf heeft twee contracten gesloten met een firma op de Britse Maagdeneilanden voor de bouw van veerboten. Deze contracten brengen 4,1 miljoen dollar op. Ook een ander gespecialiseerd bedrijf uit Cherson beleeft een wedergeboorte: de combine-fabriek. De productie van dit bedrijf – de oogstmachines 'Slavoetsj' – worden steeds populairder onder Oekraïense landbouwers, en de vraag ernaar groeit daarom. De boeren in de regio hebben dit jaar ook goede resultaten behaald. De graanoogst is al klaar. En de hoeveelheid is voldoende om aan de behoefte van de regio te voldoen. Er is ook voortuitgang in de gezondheidszorg op het platteland. Zo kreeg een van de ziekenhuizen in een kleine stad drie operatiezalen met moderne technische voorzieningen. Er werd een speciaal airco-systeem geïnstalleerd dat voor een constante temperatuur in de zalen zorgt en dat de lucht tijdens de ingrepen ontsmet. Het was voor het eerst dat dergelijke medische apparatuur in een kleinere plaats in de regio Cherson werd geïnstalleerd.

Tot slot

Op grond van de binnenlandse en de buitenlandse politiek van de nieuwe regering en de verbeteringen die in de regio merkbaar zijn, herzien steeds meer tegenstanders van de Oranjerevolutie hun standpunten. Er zijn steeds meer mensen die de nieuwe president steunen.

*Ivan Zemljak,
Cherson, september 2005*

De auteur van dit artikel heeft een schitterend stukje natuur bezocht, nl. de Karpaten, of precieser gezegd: het gedeelte van de Karpaten dat zich op het grondgebied van Oekraïne bevindt. De bergketen die wij Karpaten noemen heeft een totale lengte van ongeveer 1200 km, en strekt zich uit over Polen, Roemenië, Tsjechië en Slowakije.

Groeten uit de Karpaten

Ongeveer 240 km van deze bergketen bevindt zich in Oekraïne. De breedte van de Karpaten bedraagt 110 km, en het gebergte is 1,2 miljard jaar oud. In de huidige tijd groeien de bergen nog steeds met 1–2 cm per jaar en ze bewegen zich langzaam in oostelijke richting. Het hoogste punt van de Oekraïense Karpaten is de berg Goverla, die 2061 meter boven de zeespiegel uitsteekt.

Biodiversiteit

Allereerst zal ik iets vertellen over de flora en fauna van dit gebied. Iedereen die, al is het maar voor één keer, in Zakarpatië geweest is, zal erkennen dat er in Europa nog nauwelijks een hoekje is te vinden, dat qua oppervlakte aan oerbossen met dit gebied vergelijkbaar is. In Zakarpatië zijn ongeveer 2000 soorten hogere planten, waaronder 44 soorten die helaas op uitsterven staan. De bossen van het gebied beslaan een oppervlakte van ongeveer 500.000 ha (dat is 45% van het territorium van Zakarpatië). Onder de boomsoorten zijn beuken, zilversparren en eiken het meest vertegenwoordigd, maar er zijn ook berken, elzen, haagbeuken, taxus, dennen, essen en ahornen. Momenteel zijn er in Zakarpatië meer dan 300 soorten exotische planten ge-

determineerd. Van de vroege lente tot de late herfst gaat de bloei van de ene soort over in de bloei van een andere. Daaronder zijn veel originele planten, zoals de struiken van de goudkleurige en groenachtige forsytia, of de zacht-roze bloesem van de Japanse kweeper en de roze

Niedzwetzkjana-appelboom, de bloedrode Floridaanse appel-

boom en de witte Chinese appelboom, de roze Japanse sakura, en witte en roodachtige kaarsjes van bloeiende kastanjes. En verder cypressen, Himalaya-dennen, douglas-sparren, de altijdgroene buksboom, de pruikenboom, de catalpa ('sigarenboom'), en de donzige Pauwlonia ('de boom van Adam'). En sprekend over exotische planten in Zakarpatië, mogen we de magnolia ('de augurkenboom'), een boom uit het verre China, niet vergeten. In onze streken groeien er enkele soorten van: de roze magnolia Soelanzja, de witte magnolia Kobus en de violetkleurige magnolia van Lenne. Het is overigens wetenschappelijk aangetoond, dat de bloem van de magnolia een hogere inwendige temperatuur heeft dan die van de omringende lucht. Probeert u zich daar zelf maar eens van te overtuigen, door uw hand op de bloem van de magnolia te leggen.

Qua rijkdom en veelsoortigheid blijft het dierenrijk van de Karpaten niet achter bij het plantenrijk. In Zakarpatië leven 80 soorten zoogdieren, 280 soorten vogels, 10 soorten reptielen, 16 soorten amfibieën, 60 soorten vissen, en 100 soorten weekdieren. Driekwart van alle zoogdieren in Oekraïne is te vinden in de Karpaten. Het meest verspreid in Zakarpatië zijn de mol, vos, wolf, wasbeer, bruine beer, das, marter, wezel, hermelijn, bunzing, nerts, otter, boskat, lynx, haas, eekhoorn, muskusrat, het wilde everzwijn, de ree en het Karpatische hert.

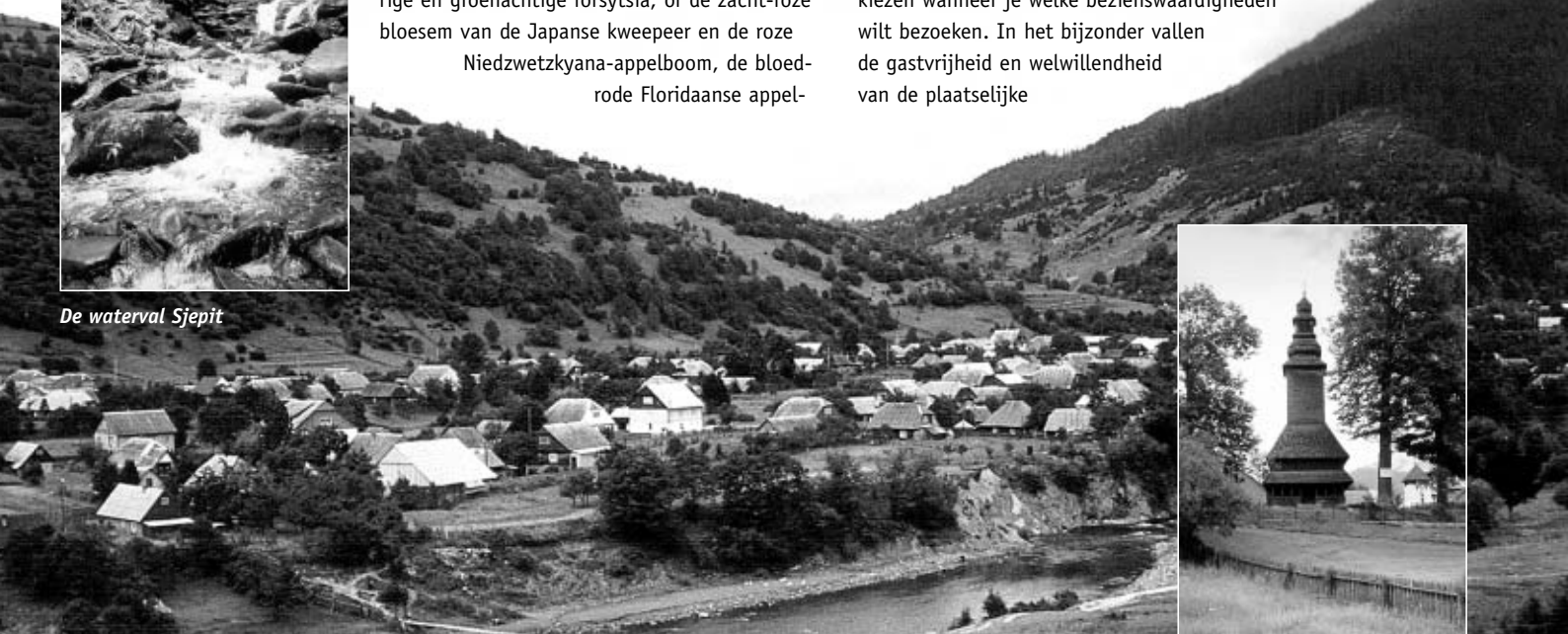
Sinevir

Met recht wordt de streek Mezjgorskij als één van de allermooiste stukjes van Zakarpatië beschouwd. Hier bevindt zich het nationale park 'Sinevir', dat een oppervlakte van ruim 40.000 ha beslaat en toeristen aantrekt door zijn bosrijke bergen, zijn door wolken bedekte bergvalleien, zijn snelle rivieren (de Tereblja en de Zwarte Rivier) en zijn geneeskrachtige mineraalwaterbronnen. Binnen het park ligt het dorp Sinevir, waar wij verbleven gedurende onze vakantie in de Karpaten.

Ik wil hierbij opmerken, dat, hoewel zich op het territorium van het park enkele kuuroorden bevinden, de vakantie interessanter wordt als men in een privé-huis verblijft. Dat geeft de mogelijkheid om zelf je dagschema te bepalen, en te kiezen wanneer je welke bezienswaardigheden wilt bezoeken. In het bijzonder vallen de gastvrijheid en welwillendheid van de plaatselijke

De waterval Sjepit

Het dorp Sinevir in de Karpaten

Het houten kerkje van Kolotsjava

Het meer Sinevir

bewoners en de gevarieerde en verfijnde plaatselijke Oekraïense keuken op. Men is er in geslaagd om in het park de schitterende natuur te behouden, die praktisch niet is aangetast door de activiteiten van de mens.

In het park ligt ook het hoogste bergmeer van Oekraïne, eveneens Sinevir geheten (het park is naar dit meer genoemd). Het bevindt zich op een hoogte van 989 m boven de zeespiegel. Het meer is tienduizend jaar oud en werd gevormd in de late ijstijd als gevolg van de afsluiting van het rivierdal door aardverschuivingen. Het werd gevuld met water van drie bergstromen. De grootte en de diepte van het meer variëren al naar gelang de hoeveelheid neerslag. De gemiddelde oppervlakte is 4,5 ha en de diepte 8–10 meter, het diepste punt is 22 meter. De temperatuur van het water in het meer varieert van +12° tot +18°, en er komen regenboog- en zoetwaterforellen voor. Maar het is verboden om te vissen, het is immers een natuurreservaat. Rond het meer staan sparren, die tot 160 jaar oud zijn. Het Sinevir-meer wordt ook wel 'Oog van de Zee' genoemd, vanwege het feit dat het water op een heldere dag een helderblauwe kleur heeft. Voor een beter panorama kan men de dichtbijgelegen berg Ozjornaja beklimmen. Vanaf de top van deze berg openbaart zich een schitterend uitzicht op het meer en de nabijgelegen bergen.

Niet minder kleurrijk in het park zijn het meer Ozirtse, dat zich op de noord-oostelijke helling van de berg Gropa bevindt, en het voedselarme veenmos-achtige moeras Gloechanja bij het dorp Negrovets met een oppervlakte van 18,5 ha met een bolvormig reliëf dat karakteristiek is voor dit type moeras, met 'nieuwe' planten uit de ijstijd. Een soortgelijk memorandum van de natuur bevindt zich ook in een afgelegen deel van de 'Zwarte Rivier', Zamsjatka genaamd.

Houtvlotters

Een groot deel van het park wordt ingenomen door de bergketens Pysjkonja, Mersja, Smerek en andere, die begroeid zijn met natuurlijke bossen, en door het park stroomt ook de rivier Tereblja, waarop zich het enige museum over hout en houtvervoer per vlot in Oekraïne bevindt. Het is gevestigd in het gebouw van de dam die aangelegd is in de tweede helft van de 19e eeuw en bestemd was voor het vlotten van hout over de Tereblja-rivier. Haar tweede naam, het Zwarte Riviertje, dankt de Tereblja vooral aan de dam: tijdens het vlotten van hout kwam het regelmatig voor dat er vlotters (of bokorasji, zoals ze destijds genoemd werden, van het woord 'bokora', dat gebruikt werd om aan elkaar vastgebonden boomstammen aan te duiden die gereed waren voor het vlotten) omkwamen. De dam is tot het jaar 1950 gebruikt voor het vlotten van hout en daarna, in 1970, gerestaureerd en omgevormd tot een museum, dat vele unieke voorwerpen bewaart die betrekking hebben op de geschiedenis van de houtkap en het beroep van de vlotters. Helaas is het museum gedeeltelijk verwoest door hoogwater in het voorjaar van 1999.

Cultuurmonumenten

Nog een bezienswaardigheid van het park zijn de twee houten kerken, die gebouwd zijn in de 18e eeuw. Deze worden tot op de dag van vandaag gebruikt voor kerkdiensten.

Alles bij elkaar genomen bevinden zich op het territorium van de streek Mezjgorskij 14 architectuurmonumenten, nl. de oude kerken

in de dorpen. Ze zijn allemaal gebouwd in de 18e en 19e eeuw. Het zijn houten bouwwerken, gebouwd uit zachte houtsoorten en in de traditionele vormen van de volkse houtbouwkunst. De kerktorens hebben meerdere ringen, in gotische stijl. Tot het architectonische geheel behoren ook de klokkentorens, die uiteraard samen met de kerken gebouwd werden. Deze bouwwerken zijn succesvol ingepast in de omgeving, en voegen er nog iets aan toe. Een van de oudste hiervan is de Nicolaaskerk (uit het jaar 1757) met klokkentoren in het dorp Podobovets. In de meeste kerken zijn zelfs overblijfselen van de oude iconostase bewaard gebleven. Zo zijn in de Vedenska-kerk (1759), die in het dorp Roztoka staat, fragmenten van een iconostase uit de 17e eeuw te vinden, en de icoon van Maria Boodschap wordt meestal gedateerd op het jaar 1709. Onder deze kerken verdienen de Geboortekerk in Pilipets (1780) en de Nicolaaskerk met klokkentoren in Prislop, waarin iconen bewaard gebleven zijn uit 1720-1740, nog een aparte vermelding. Sinevir is ook verbonden met de militaire geschiedenis. Langs de wegen zijn ook vandaag nog overblijfselen te zien van Duitse verdedigingswerken. Indertijd vormden zij een compleet verdedigingssysteem, dat de naam 'Linie van Arpad' droeg.

Toeristische infrastructuur

Verspreid over het park zijn ruit-, voet- en fietspaden aangelegd. Nog in aanleg zijn skipaden van verschillende moeilijkheidsgraden. Langs de tracés van deze paden zijn campings, uitkijkpunten en plaatsen voor kampvuren en kortdurend verblijf aangelegd. Men kan het park zelfstandig doorkruisen, waarbij men zich kan laten leiden door een netwerk van toeristische wegen, of men kan gebruik maken van de diensten van ervaren gidsen. Om het gebruik van de ruitpaden te vergemakkelijken, zijn er twee paardenboerderijen, waar paarden van het guzul-ras gefokt worden, omdat die het meest geschikt zijn voor de omstandigheden in bergachtig gebied. Door gebruik te maken van deze getrainde rijpaarden wordt de veiligheid op de tracés van de ruitpaden gewaarborgd. Toerisme is toegestaan in het park, als men zich maar houdt aan de gedragsregels in de natuur. De optimale grootte van een toeristische groep is 10 mensen. Bij de plaatselijke bewoners of de directie van het park kan men altijd de meest populaire toeristische routes opvragen.

Het park heeft enkele mineraalwaterbronnen, die geneeskrachtige eigenschappen bezitten, maar vanwege het hoge gehalte aan minerale zouten in enkele van deze bronnen wordt men aangeraden hieruit niet te vaak te drinken. Over de samenstelling en de eigenschappen van de minerale wateren kan men meer te weten komen in enkele watertherapeutische sanatoria, die vlakbij de bronnen liggen.

Ik wil nog de aandacht vestigen op een relatief nieuwe tak van toerisme in Oekraïne, nl. het agrotourisme. Men kan goedkoop en comfortabel recreëren in de dorpsboerderijen van Mezjgorje, waar de tradities van privé-landbouw en de traditionele ambachten en cultuur bewaard zijn gebleven. De gast heeft er de mogelijkheid om zelf zijn menu van ecologisch zuivere voedingsproducten samen te stellen en te zien hoe de plaatselijke gerechten bereid worden. Ook zijn er zelfgemaakte souvenirs te koop.

Ik zou iedereen dan ook willen aanraden om bestlist eens een bezoek te brengen aan dit prachtige stukje natuur.

Volodymir Poegatjov
(Vertaling: Henk Sprenkels)

Sjasjik in Sinevir, met in het midden de 15-jarige auteur van dit artikel

Oekraïense studenten in debat

Een bleek oranje zonnetje

Post Revolution Spirit onder jonge Oekraïners

Begin 2005 hebben studenten van de Landbouw Universiteit Wageningen een symposium georganiseerd in Oekraïne voor Oekraïense studenten die actief zijn op hun universiteit met activiteiten die wij 'vakbondsactiviteiten' zouden noemen. Het betreft studenten die zich willen inzetten voor democratische veranderingen op de universiteit. Deze activiteit roept bij Oekraïense universiteitsbestuurders reacties op die eerder passen bij sovjetautoriteiten. Er is misschien nog niet zoveel veranderd binnen de instituties...

Hierbij het verslag van de contacten die plaatsgevonden hebben met enige actieve studenten uit verschillende delen van Oekraïne. Het is geschreven door Jurjen van den Bergh, een van de deelnemers aan Nederlandse zijde.

Krap vijf maanden na de Oranjerevolutie initieerde de Wageningse Studenten Organisatie (WSO) een seminar voor Oekraïense studenten. Vlakbij Kiev verzamelen zich honderd jonge activisten om te praten over de toekomst van studenten in hun land. Een impressie van de aanwezige politieke sentimenten. Over vrouwen met de kracht van drie mannen, mannen zonder kracht maar met positie, verschillende vormen van engagement en een onduidelijke toekomst.

Ganoesja en Olja, keurige rechtenstudentes van 17 en 18 jaar oud, waren in Nederland waarschijnlijk actief geworden in hun studievereniging. Of erger nog, lid van een studentencorps. Nu zijn de twee vriendinnen uit L'viv, in het westen van Oekraïne, bezig met het oprichten van een politieke studentenorganisatie. Hun ogen beginnen te glimmen bij het noemen van de naam Timosjenko. 'Zij heeft de kracht van drie mannen', aldus Ganoesja. Zij imiteren Joelia Timosjenko terwijl zij hartstochtelijk de demonstranten toespreekt op het Maidan, het centrale plein van Kiev. Inmiddels is deze Neelie Kroes van Oekraïne – als nieuwe premier van het kabinet Joesjtsjenko – omstreken vanwege haar olieverleden en handelsbelangen. Vanwege haar richtten deze meisjes echter

tijdens de Revolutie een stakingscomité op, dat nu als basis dient voor de nieuwe organisatie. De studenten die zij mobiliseerden om naar Kiev te komen, moeten nu in de eigen onderwijsinstelling vertegenwoordigd worden. Voorheen was studenteninspraak voorname een kwestie van aantreden als de rector iets te vragen had.

Vrije pers

Zij vormen een groot contrast met Valja (21), uit het zuiden. Zij schrijft voor drie kranten en koestert een 'warme' herinnering aan haar interview met de ultranationalistische Rus Zjirinovskij. 'Ik word helemaal gek van de regels die de hoofdredacteur van mijn studentenkrant stelt aan mijn artikelen. Ik ken mijn eigen grenzen en weet heel goed wat ik wel en niet kan schrijven, maar deze man stelt nog eens aanvullende eisen.' Ze weet dat haar aanpak en ambities haar uiteindelijk over de grens zullen brengen. De pers als vierde macht? 'De botte bijl, dat gaat een paar maanden goed, maar daarna ben je definitief je podium kwijt. Ik zoek constant de grenzen op, maar zorg wel dat ik binnen de kaders blijf.' De pers in Oekraïne wordt bediend door drie persbureaus: het Russische Interfax, een staatspersdienst en een onafhankelijk orgaan.

Tanja, werkzaam bij de laatste: 'Tijdens de Revolutie drukten we elke dag een editie om te verspreiden onder de demonstranten, dat was geweldig. Nu zijn we weer terug bij het aanleveren van stukken en hopen dat het geplaatst wordt.'

Geheime dienst

Die kaders waar Valja en Tanja mee te maken hebben zijn voor Elena (21) een stuk minder heilig. Zij ervaart dagelijks druk van politici met scoringsdrift, de geheime dienst en haar rector. Haar studentenorganisatie heeft een permanent gebrek aan fondsen en wordt openlijk tegengewerkt. Het kost acht maanden om iets simpels als een stoplicht neer te laten zetten en nog eens vijf maanden om het – zelf, illegaal – aan te sluiten. Op het festival om dit te vieren draait zij zelf de microfoon dicht als een politicus dit

succes op het podium wil claimen. Het komt haar op een bijzondere 'vriendschap' te staan met een man die ineens wel erg veel weet van haar sms- en telefoonverkeer. Bruutweg uit haar leven verbannen en doorknoken. Haar zwarte band in taekwondo geldt als nuttige voorzorgsmaatregel.

Zij is niet de enige die hiermee te maken krijgt, ook op het seminar werd zichtbaar en onzichtbaar geïnfiltreerd. Het is gebruikelijk dat telefoons gebugged worden en studenten na veel wodka uitgehoord. Tijdens het seminar wordt een 'deelnemer' door een aantal anderen opgesloten in zijn kamer. Hij had telefoons en jassen doorzocht en voerde studenten dronken. Hij ontkomt door van drie hoog via een laken uit het raam te klimmen en in de sneeuw te springen. Van het onderzoeksteam dat vervolgens de zaak komt onderzoeken word je pas echt ongerust. Daarna werd het onderzoek naar dit – relatief onschuldige – seminar subtieler voortgezet, door bijvoorbeeld deelnemers in de workshops op te ruien, in de hoop dat ze hun radicale aard laten zien.

Het nieuwe regime

In de tussentijd organiseert de net aangetreden minister van onderwijs, Nikolajenko, een nieuw studentenpanel. Daarvoor leveren de rectoren van universiteiten studenten, die een klankbordfunctie vervullen. 'Een enorme inperking van onze vrijheid', zegt Oleksij Klasztornij (31) van de Ukrainian Association of Student Selforganisations (UASS). Hij was onder Koetsjma de onbetwiste studentenleider. 'Wij zijn een democratisch studenteninitiatief en dus onafhankelijk.' Boris, spijtoptant van UASS ziet dat anders. 'Oleksij's vader was een goede vriend van Koetsjma, nu is hij bang zijn positie kwijt te raken.' Hij is door het ministerie aangesteld om de klankbordgroep te begeleiden. Lastig te bepalen wie er meer boter op zijn hoofd heeft.

Waakhond

Tijdens de Oranjerevolutie waren er uiteraard ook radicalere krachten in beweging dan een presidentskandidaat die het volk als breekijzer gebruikt. De meest in het oog springende beweging 'Pora!' (De hoogste tijd!) is nog steeds actief. Zij voelen zich verwant met het Servische 'Otpor!' en het Wit-Russische 'Zubr!' Er is veel uitwisseling tussen deze groepen activisten. Met name Amerikaanse NGO's steunen deze bewegingen, George Soros' Open Society Institute voorop.

Victoria (20), lid van Pora, ziet in al het gekonkel van haar geïntitutionaliseerde collega's een bevestiging van de waarde van haar organisatie. 'Wij zijn die broodnodige waakhond. Ik vind Joesjtsjenko niet wezenlijk anders dan zijn voorgangers. Dezelfde mechanismen treden op en de meeste oligarchen zijn blijven zitten en hebben nu trouw gezworen aan een nieuwe heer. Voorlopig is er verdacht weinig veranderd op het gebied van de bestrijding van corruptie en de vrijheid van burgers.' Dat de politiek zo snel lijkt te vergeten is voor haar de reden dat ze niets wil weten van de partij die zich van Pora afsplitste. 'Voorlopig is het beter voor mezelf en voor ons land dat ik activist blijf.'

En nu verder

Een aantal conclusies dringt zich op. De jongeren die hier zijn opgevoerd, zijn allemaal politiek bewust, grotendeels progressief en zeker idealistisch. Ze hebben oog voor de mogelijkheden en onmogelijkheden van hun situatie en werken in verschillende snelheden. Maatstaven voor hun houding zijn enerzijds hun

politieke analyse, maar vooral het risico dat zij durven te nemen. Onder Joesjtsjenko is de geheime dienst onverminderd op zoek naar staatsondermijnende activiteiten. Al deze jongeren weten dat, en wapenen zich hier op hun eigen manier tegen. Het is voor hen net zo normaal dat politieke activiteit op interesse kan rekenen, als het bij ons is dat je 'er toch over kunt praten'.

De groep jongeren is – net als overall – te verdelen in naïeve, volgzaam, kritische, roekeloze en berekenende mensen. Ze delen echter allemaal de post-revolution-spirit, zoals ze dat zelf verwoorden. Dat wil niet zeggen dat er nu zo'n revolutionair andere weg ingeslagen wordt. Opvallend is dat een groot gedeelte nog steeds moeiteloos in het patriarchale systeem meewandelt. Vooral de mannen hebben hier een handje van. De ontwikkeling en dynamiek komt met name van vrouwen. De invloedrijke posities werden, en worden onder Joesjtsjenko even gemakkelijk weer, ingenomen door mannen. De status-quo is belangrijker dan de daadwerkelijke verkiezingsbeloften. Joelia Timosjenko is die ene zwaluw die nog lang geen zomer maakt, zij heeft maar drie vrouwelijke collega's in een vierhonderdvijftig-koppig parlement. Als de oligarchen echter niet oppassen, nemen de jonge vrouwen het razendsnel over. Ze hebben de tact, de inzet, de ambitie en de talenkennis. Het is alleen de vraag of Joesjtsjenko ze wel de Vrijheid gunt om hun steentje bij te dragen.

En dat is sowieso de grote vraag. Waar gaat het om, wat willen de Oekraïners? Onder Joesjtsjenko gaan ze razendsnel op jacht naar een plek in de EU. Oekraïne probeert zich los te weken van Rusland, en lonkt naar de VS. Er is weinig discussie over neoliberalisme en kapitalisme. De machtsbasis van politici, maar ook de reden voor verzet is paradoxaal genoeg bijzonder nationalistisch van aard. *Regime change* is de trend in de voormalige Sovjetunie, maar waar blijft de mentaliteitsverandering? De jongeren hebben de energie, ze missen alleen de analyse en de diepgang. Tot dat verandert blijft het grote idee Joesjtsjenko en de realiteit hetzelfde.

*Jurjen van den Bergh,
student en lid van het organiserend comité*

Een vertegenwoordigster van 'Pora!' beantwoordt vragen. De tekst op het scherm in de achtergrond luidt: 'Een nieuwe generatie voor een eerlijke macht.'

Hetman Mazepa

18e-eeuws portret van Mazepa

De troepen van Mazepa namen op indirecte wijze deel aan de slag bij Poltava; zij bewaakten slechts de Zweedse konvooien die deel uitmaakten van de omsingeling van Poltava. Zij voorkwamen hiermee dat het Russische leger de Zweedse troepen kon insluiten. Tijdens de slag van Poltava gaf koning Karel XII niet zelf leiding aan zijn soldaten. De reden hiervan was het krijgshaftige karakter van de Zweedse koning en, hoe vreemd het ook moge klinken, de onstuimige Oekraïense kozakken die Peter de Grote trouw bleven.

Op 16 juni middernacht besloot Karel persoonlijk poolshoogte te gaan nemen bij de vijandelijke posities. Toen de koning en zijn metgezellen het Russische kampement naderden, stuitten zij op een groep Oekraïense kozakken. Zonder aarzelen greep de drieste koning een pistool en schoot op de tegenstanders. Een van de kozakken werd gedood, waarop de anderen het vuur openden op de aanvallers. De Zweden keerden hun paarden en trachtten te ontsnappen. Helaas werd Karel XII door een kogel van de kozakken in zijn been geraakt. Als gevolg hiervan was de krijgshaftige koning voor enkele weken aan zijn bed gekluisterd en moest hij op de dag voor de slag zijn directe verplichtingen overdragen aan veldmaarschalk Rehnskjöld.

Echter, hoewel hij zich zonder hulp van anderen niet kon verplaatsen, wilde de koning zoveel mogelijk deelnemen aan de komende veldslag. Op een draagbaar liet hij zich naar de plaatsen brengen waar het hevigst gevochten werd. Door een speling van het lot versnelde dit juist de tragische afloop van het gevecht voor de Zweden.

Voor twee belangrijke historische figuren, de Zweedse koning Karel XII en de Oekraïense Hetman Mazepa was 27 juni 1709 een noodlottige dag – een dag van een verschrikkelijke nederlaag, een ontsnapping, het onherstelbare verlies van een groot aanvoerder en een dag die leidde tot het uitspreken van de banvloek. De dag van de slag bij Poltava.

De slag bij Poltava op 27 juni 1709 was een van de grootste veldslagen in de Russische geschiedenis. Tsaar Peter de Grote versloeg de Zweedse koning Karel XII en daarmee veroverde een Russische tsaar voor het eerst de hegemonie over het Noord-Oosten van Europa. Hij verkreeg daarmee de zo gewenste toegang tot de Oostzee en overzee tot West-Europa. Voor tsaar Peter was de verbinding met Holland, Engeland en Frankrijk van levensbelang met het oog op de modernisering die hij zijn onderdanen wilde opleggen.

en de Slag bij Poltava

Voor Oekraïne was de slag bij Poltava minder fortuinlijk. Onder aanvoering van Ivan Mazepa vochten de kozakken van het zogenaamde hetmanaat mee aan de zijde van de Zweedse koning, aan de zijde van de verliezer. Mazepa gokte: hij sloot zich aan bij de Zweden met de bedoeling aan de steeds strakkere greep van Rusland te ontsnappen. Na de verloren slag vluchtte Mazepa naar Turkije, waar hij in hetzelfde jaar nog stierf.

Aan het eind van bijgaand artikel woedt er een 'strijd der dichters': in de ogen van de Russen is Mazepa een verrader, in de ogen van de Oekraïners... ligt dat genuanceerder. Wat heeft hij hun gebracht? In de periode van zijn hetmanaat, voorafgaand aan Poltava, was hij een verlicht vorst die cultuur en onderwijs bevorderde. En hij heeft dan tenslotte toch ook die serieuze poging ondernomen om de steeds kleiner wordende autonomie van de Oekraïense kozakkenstaat te beschermen tegen de Russen. Wel een poging die mislukte, dat is waar. Mazepa, geboren in 1639, werd in 1687 leider van de kozakkenstaat. Tijdens zijn bewind probeerde hij eerst zoveel mogelijk in het gevele te komen bij Rusland. Hij dacht de Oekraïense belangen vooral te beschermen door samen te werken met de tsaar. De tsaar – in 1689 was de jonge Peter de Grote aangetreden – stelde steeds verdergaande eisen aan de kozakken, mede in zijn streven naar modernisering en centralisering naar Europese snit. Modernisering hield onder andere in uitbanning van de 'ouderwetse' tradities. Dit beleid was in alle opzichten gericht tegen datgene wat de kozakken waren, geworteld in de traditie en staand voor een grote mate van (persoonlijke) onafhankelijkheid. Mazepa begreep gaandeweg dan ook dat Peter in wezen maar één belang nastreefde: zijn eigen belang. Dat bracht de kozakkenhoofdman ertoe te kiezen voor Karel XII.

(Bron: Boris Subtelny – *Ukraine, A History*)

In het heetst van de strijd werd de draagbaar van Karel XII geraakt door een Russische kanonskogel. De koning viel op de grond. Het gerucht van zijn dood verspreidde zich onder de Zweedse troepen. Er ontstond paniek en het Zweedse leger begon zich hals over kop van het slagveld terug te trekken.

Het verraad van Mazepa

Wanneer we spreken over de morele kant van het gedrag van Mazepa, moeten we voor ogen houden dat in die tijd het verbreken van overeenkomsten door invloedrijke personen net zo gewoon was als het sluiten ervan.

Polen, Russen, Turken en Tataren hebben

meermalen de Oekraïners verraden en deze op hun beurt waren soms ook genooddaakt tot verraad. De door Mazepa vereerde Macchiavelli, de Italiaanse politicus en schrijver uit de 15de–16de eeuw, stelde dat ter versterking van de staat alle middelen geoorloofd zijn, zelfs amorele. Toen Mazepa zich gerealiseerd had dat een overwinning van Peter de Grote de ineenstorting van de Oekraïense staat zou versnellen, nam Mazepa de historische beslissing zich bij de Zweden aan te sluiten. Zweden zegde Oekraïne volledige zelfstandigheid toe. De geheime onderhandelingen die Mazepa in 1705–1706 met de Polen en de Zweden voerde, leidde tot een verdrag tussen Oekraïne en Zweden. Hier is een van de

*Beslissende
gevechten in de
Slag bij Poltava*

artikelen uit het verdrag: 'Alles wat veroverd wordt op de Moskouse bezittingen valt toe aan die partij die het territorium veroverd heeft volgens de wet van de oorlog. Alles wat beschouwd kan worden als eigendom van het Oekraïense volk zal toevallen aan de Oekraïense staat'.

Op grond van deze overeenkomst hebben de Zweedse troepen zich op Oekraïens grondgebied goed gedragen; ze respecteerden de bevolking en betaalden voor voedsel en onderdak. In november 1708 sloot Mazepa zich met zijn 4000 medestrijders aan bij de Zweden en onder aanvoering van de kozakkenleider ataman Kost Gordienko voegden zich nog 8000 Zaporozje-kozakken bij hem.

Peter de Grote maakte met prins Mensjikov een aanvang met de onderdrukking van de aanhangers van Mazepa. De tsaar bracht de Oekraïense geestelijkheid ertoe om de banvloek over Mazepa uit te spreken; deze werd pas veel later door Nikolaas I weer opgeheven.

In de zomer van 1709 keerde het lot zich tegen Mazepa. Byron zegt het in zijn gedicht 'Poltava' als volgt:

—
*Tw'as after dread Pultowa's day,
When fortune left the royal Swede
Around a slaughtered army lay,
No more to combat and to bleed.
The power and glory of the war,
Faithless as their vain votaries, men,
Had passed to the triumphant Czar,
And Moscow's walls were safe again—*

—
*Het bloedig werk, de heete dag
Van Pultawa's vermaarden slag,
Waar 't krijgsgeluk het vorstlijk Zweden
Verlaten had. was doorgestreden.
In 't rond lag een verslagen heir
Met uitgeputte krachten neer.
De zegen, die de trouw zoo heilig
Als haar ontrouwe aanbidders houdt,
Schonk thans den Czaar haar kronengoud,
En Moscou's vest was weder veilig;
[De vertaling is van Nicolaas Beets]*

De jeugdige overmoed van Karel XII en de ervaring van de 70 jaar oude Mazepa legden het af tegen het inzicht en de vasthoudendheid van de 37-jarige Peter de Grote. Voor de nederlaag van Mazepa en Karel XII kan een aantal oorzaken genoemd worden: de verwonding die de koning had opgelopen, de getsalmatige minderheid van de Zweedse troepen (31.000 Zweden, 6 kanonnen en de manschappen van Mazepa tegenover 42.500 Russische soldaten en 102 kanonnen), de onderschatting van de goed geoefende tegenstanders, de afkeuring van Mazepa's handelen door de meerderheid van de kozakken die verbaasd stonden over de verandering in zijn pro-Russische houding en tenslotte de onwetendheid van het Oekraïense volk over de strategie van de hetman. De geestelijkheid speelde eveneens een belangrijke rol. De Russen werden als broeders beschouwd aangezien zijn ook het orthodoxe geloof hadden, maar de Polen en de Zweden, katholieken en protestanten, werden beschouwd als gezwoeren vijanden van de orthodoxe kerk. Dit alles overziende kan men zich afvragen of de beslissing die Mazepa voor de slag bij Poltava maakte de juiste was.

Gevolgen van de nederlaag

Na de nederlaag van Mazepa raakte de Oekraïense wetenschap en cultuur in groot verval; het analfabetisme nam sterk toe. Rusland streefde naar de vorming van een waardig opvolger van Kiev Roes en om die reden moest Oekraïne zich onderwerpen aan Rusland. Moskou beschouwde Oekraïne slechts als een brug naar West-Europa. Omdat de Oekraïense cultuur op een hoger niveau stond dan de Russische, werd zij door het 'Moskouse tsarenrijk', wat zich tot een groot Russisch rijk wilde ontwikkelen, op alle mogelijke manieren onderdrukt. Peter de Grote maakte hier actief een begin mee en Catharina de Grote maakte het af. We kunnen dus stellen dat de geschiedenis de laatste daad van Hetman Mazepa alsnog heeft gerechtvaardigd.

Eerherstel van (vaderlands)liefde

In zijn gedicht 'Poltava' vertelt Poesjkin dat Mazepa de vader van zijn geliefde Motria (in het gedicht Maria genoemd), de hoogste rechter van de hetman-raad, Vasil Kotsjoebej en diens oude vriend kolonel Iskra vanwege hun trouw aan Peter de Grote heeft laten folteren. Maar niet alles wat er in het gedicht staat komt met de waarheid overeen.

Poesjkin besloot het gedicht 'Poltava' te schrijven nadat hij het gedicht 'Voinarovskij' van Kondratij Rylejev gelezen had. Andrej Voinarovskij, de zoon van Mazepa's zuster, werd door de kinderloze hetman aanbeden. Andrej heeft sterk geleden

onder de nederlaag bij de slag van Poltava. Hij vond een toevluchtsoord in West Europa tot hij in 1716, op verzoek van de Russen, in Hamburg werd opgepakt en naar Siberië werd gestuurd.

De Oekraïense hetman wordt in dit gedicht afgeschilderd als een vrijheidsstrijder voor zijn vaderland met veel goede eigenschappen. Rylejev behandelt Mazepa niet alleen met veel respect, maar stelt hem op dezelfde hoogte als Peter de Grote. Het beeld dat Poesjkin van hem schetst is het tegenovergestelde. De enige overeenkomst tussen de gedichten van deze grote Russische dichters is dat ze hun gedicht niet de naam Mazepa hebben gegeven. Een werk met deze titel zou de censuur nooit gepasseerd zijn. Hoewel ze in dezelfde tijd leefden keken de dichters heel verschillend aan tegen de daden van de Oekraïense hetman. Mazepa wordt door de een bijna als een bondgenoot beschouwd en door de ander als verrader, vijand en misdadiger.

In het voorwoord bij de eerste uitgave van 'Poltava' schrijft Poesjkin over Mazepa, onomwonden doelend op Rylejev: 'Sommiige dichters wilden van hem een vrijheidsstrijder maken, een nieuwe Bogdan Chmelnitskij.' De auteur van 'Poltava' schrijft bijna minachtend over de hetman. Tien keer noemt hij Mazepa 'een schurk', 'een vijand', zelfs een 'grote schurk' en 'een grote vijand'. Het is opvallend dat in de Oekraïense vertalingen van het gedicht

v

De vleugel van veldmaarschalk Rehnskjöld

door A. Malysjko en M. Rylskij deze negatieve benamingen van de hetman niet voorkomen. Deze houding van Poesjkin tegenover Mazepa verklaart waarom Rylejev en de andere dekabristen hem niet wilden toelaten tot hun gelederen. Tussen hen bestonden te veel ideologische verschillen. Waar Rylejev de vrijheidsstrijd in brede zin zag als een noodzaak voor het Russische volk, daar zette Poesjkin het Russische rijk voorop. In 'Poltava' staat het als volgt:

—
*In de staat van het Noorden,
 In zijn krijgshaftig lot,
 Was het alleen jij, de held van Poltava,
 Die vereeuwigd werd,*

—
 Zoals we zien is de voorspelling dat alleen Peter de Grote herinnerd zal worden niet uitgekomen.

In 1994 is in Kiev een monument voor de hetman opgericht. Poesjkin heeft dit niet voorzien. Maar Rylejev, lang niet zo beroemd als Poesjkin, had een meer vooruitziende blik:

—
*En misschien alsnog zal de vriend van het volk
 Zijn armzalige landgenoten
 En de voorvaderlijke bezittingen weten te redden
 En zal de vroegere vrijheid terugkeren!*

—
*Aleksej Borovskij
 Kiev, 2005
 (Vertaling: Annette Cramer)*

A D V E R T E N T I E

HOOFDPIJN
 hoeft niet meer!

Zakelijke ondersteuning in Oekraïne
 Analyse van de wetgeving
 Business partner search
 Zakelijke reizen en ontmoetingen
 Lokaliseren van marketing materialen
 Ondersteuning bij uitbesteding
 Collectieve studiereizen
 Schriftelijke vertalingen
 Contacten leggen en onderhouden
 Overbrugging van cultuurverschillen

Bel nu 06-49931913
 of surf naar www.oekraïne.nu

Next Step Oekraïne

Schildering op het plafond van de kerk van Maria Tenhemelopneming door diverse kunstenaars

Beeldende kunst in Oekraïne

De Renaissance gaat door

De meeste buitenlanders die Kiev bezoeken kennen de Andrejevskij Oezviz, een oud straatje in de wijk Podil waar kunstenaars hun schilderijen verkopen. Maar slechts weinigen weten dat dit prachtige 'openlucht-museum' ontstond na een speciaal besluit van de Communistische Partij in de tijd waarin de Oekraïense kunst voor het eerst de mogelijkheid kreeg om zich te ontplooiën.

In de loop van de geschiedenis heeft de authentieke Oekraïense kunst weinig kans gekregen om zich zelfstandig te ontwikkelen. Met name in het midden van de twintigste eeuw was dit het geval. De top van de Communistische Partij die in de Sovjet Unie feitelijk alle macht bezat, had veel belangstelling voor de kunst, maar dan louter als een instrument om het volk ideologisch te scholen. Maxim Gorkij, een Russische schrijver uit het begin van de twintigste eeuw wiens werken in de Sovjet Unie klassiek geworden waren, omschreef de rol van de kunstenaar in de Sovjetsamenleving gewichtig als 'ingenieur van de menselijke geest'. Met andere woorden, de kunst diende zich niet langer bezig te houden met de bestaande mens, maar diende slechts om de 'nieuwe mens' te scheppen. Conform de nieuwe taak van de kunst werd bepaald dat kunstenaars alleen nog in de trant van het 'socialistisch realisme' mochten werken. De realiteit moest verbeeld worden 'in haar revolutio-

naire ontwikkeling'; dus niet naar de bestaande realiteit maar in overeenstemming met hoe de waarheid 'moest zijn' vanuit het communistisch oogpunt. Kunstwerken die vanuit een ander gezichtspunt gemaakt werden hadden, in het gunstigste geval, geen enkele kans om bij de 'consumenten' terecht te komen. Vaak echter betekende het een veroordeling van de kunstenaar. Deze periode staat bekend als het tijdperk van de 'neergeschoten wedergeboorte' van de Oekraïense intelligentsia en de authentieke cultuur. Oekraïense wetenschappers en kunstenaars, die begin jaren twintig de communistische samenleving op veel aspecten waardeerden, koesterden de illusie dat er zich in hun land een authentieke cultuur zou kunnen ontwikkelen. Evenwel maakte de Sovjetmacht, na hen aanvankelijk enige steun te hebben verleend, een bloedig einde aan deze ontwikkeling.

Bevoorrecht

Aan de andere kant, de kunstenaars die deze periode overleefden bereikten een redelijk hoge positie in de Sovjetmaatschappij en kregen van de staat een datsja, een auto enz., zaken die voor hun landgenoten vrijwel onbereikbaar waren. Hun kunstwerken werden in gigantische oplagen uitgegeven en waren, wegens gebrek aan keuze en concurrenten, zo goed als verzekerd van geïnteresseerd publiek. De prijs die de kunstenaars voor hun welvaart moesten betalen was politiek conformisme en een kunstzinnige verering van de

'leiders' in een vorm die voor de leiders zelf ook begrijpelijk was.

Een voorzichtige opleving

Na de dood van Stalin, in het begin van de jaren vijftig, werd de eis tot socialistisch realisme minder sterk. De 'dooi' van Chroesjtsjov en de economische groei in de jaren zestig leidde tot de eerste golf van wederopbloei van de Sovjet beeldende kunst. In die tijd ontstond het moderne kunstonderwijs in Kiev en de hoofdsteden van de regio's. Naast de kunsttradities van het centrum en het oosten van het land, die lange tijd de ontwikkelingen in Moskou hadden nagevolgd, kwamen de folklorestijlen van de westelijke regio's van Oekraïne aan bod, alsmede de culturele erfenis van de 'tweede hoofdstad', L'viv, die elementen van de Oostenrijkse en Poolse cultuur en tradities bevatte.

Tegelijkertijd ontstonden er voor de kunstenaars ruimere mogelijkheden; er werd een nationaal netwerk van gespecialiseerde winkels, 'kunstsalons' geopend, waar kunstenaars hun werk te koop konden aanbieden. De monumentalisten konden aan het werk in de stadsopbouw; de sombere Sovjetrealiteit werd hier en daar door mozaïeken opgevrolijkt, en ook in de theaters en bij de cinematografie waren talenten zeer welkom. Vooral in de jaren zestig kwamen de 'alternatieve' stromingen weer tot leven; zij doorbraken het monopolie van het Sovjetrealisme en vormden de basis van de hedendaagse kunst in Oekraïne. De keuze van de toegestane onderwerpen bleef evenwel beperkt. Kunstverzamelaars waren er niet, de kunst was immers van het volk; niet zozeer in de zin dat iedereen toegang tot de kunst moest hebben, maar in de zin dat iemand die kunst in eigendom wilde hebben zijn geld nooit op een eerlijke manier verdiend kon hebben.

Vrije kunst en cultuur

Aan het eind van de jaren tachtig werd de situatie in de Oekraïense Sovjet-republiek beter en na 1991, in het onafhankelijke Oekraïne, konden de kunstenaars, na het verdwijnen van de ideologische eisen, vrij

Heuvellandschap door Lena Koerovska

hun eigen weg kiezen. De infrastructuur voor kunst en cultuur was voor Oost-Europese begrippen redelijk ontwikkeld, maar bleek niet geschikt voor de nieuwe situatie. De vroegere maatschappelijke ordening en het daarbij behorende culturele beleid hadden hun sporen nagelaten. Door de vroegere oriëntatie op de gecentraliseerde leiding en de directe financiering door de staat was er een merkbaar gebrek aan eigen initiatief binnen de kunstinstellingen en bleken ze niet in staat te (blijven) bestaan in de nieuwe omgeving van maatschappelijk en economisch pluralisme en vrije markt. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de landelijke 'Schildersvereniging' die ophield te bestaan doordat het eens zo krachtige ideologische en politieke orgaan veranderde in een eigenaar van gebouwen en vakantieoord.

Aan de andere kant bleek ook de bevolking van het nieuwe Oekraïne nog niet in staat de vrije kunst en cultuur op waarde te schatten. Er ontbrak namelijk een 'consumptiecultuur' voor kunst, zoals die in Europa en Amerika bestond. Dit wil niet zeggen dat men geen belangstelling had voor de kunst, maar dat men weinig kennis had om het kaf van het koren te scheiden, met als gevolg dat men verdwaalde in de diversiteit van kunstvormen, -scholen en -stijlen. Er was, en is, sprake van een zogenaamde culturele kolonisatie, vooral op het gebied van film en literatuur; Amerika en Rusland zijn hier de marktleiders. Dit maakt het moeilijk om over regionale verschillen in de hedendaagse beeldende kunst te spreken – de markt is nog jong.

Een jonge generatie komt op

Statistisch bekeken zijn er circa 10.000 professionele schilders in Oekraïne en ruim 120 galerieën, waarvan meer dan 40 in Kiev. De schatting van het aantal consumenten is bescheidener; er zijn ongeveer 50.000 kopers van kunstwerken inclusief de buitenlanders die een behoorlijk grote rol spelen op de markt.

Het is opvallend dat de westerse markt in vrijwel alle post-Sovjetlanden niet zozeer fungeerde als bron van investeringen, maar meer als maatstaf. Er bestaat een bepaalde internationale kring van kunstkenneren die, wat betreft Oekraïne, onbetwist deskundig is en kan en mag bepalen wat wel en wat geen kunst is. Deze maatstaf wordt gedeeltelijk aan Oekraïne overgedragen door middel van projecten die door internationale organisaties worden gefinancierd. Tegelijkertijd gaan verzamelaars vrij voorzichtig te werk bij het kopen van hedendaagse Oekraïense kunst.

De werking van de vrije markt heeft de voorheen vaste professionele hiërarchie

Surrealistisch schilderij van Irina Poljatsjenko

vervaagd. Naast de oudere, bekende schilders die meerdere individuele tentoonstellingen hebben gehad treedt de jonge generatie aan met frisse inzichten en originele kunstwerken.

Van de meest gangbare stijlen binnen de hedendaagse Oekraïense beeldende kunst moet de leidende rol ongetwijfeld toegekend worden aan het post-modernisme en het neo-impressionisme. De meeste hedendaagse schilders kunnen tot een van deze twee stromingen gerekend worden. De gedeelde tweede plaats wordt ingenomen door grafiek, abstracte kunst en avant-garde. Binnen het kunstonderwijs heeft grafiek altijd een vooraanstaande plaats ingenomen en dat zou de reden kunnen zijn dat veel kunstenaars deze kunstvorm blijven beoefenen. De Oekraïense abstracte kunst komt voort uit de tradities van het begin van de twintigste eeuw, gecombineerd met stromingen uit de zestiger jaren, en kent nu een breed scala aan variaties. De abstracte kunstvorm wordt daarnaast veel toegepast in de batikunst.

Een nieuwe Renaissance?

De laatste jaren zijn ook twee andere stromingen die ver af staan van het socialistisch realisme populair geworden: het surrealisme en de sacrale schilderkunst. Als sacrale schilderkunst noemen we onder andere de monumentale schilderijen en mozaïeken op de binnenmuren van nieuw gebouwde kerken. Trouwens, het beschilderen van buitenmuren wordt ook steeds populairder: graffiti. Net als in Europa is graffiti een kunstuiting waarmee de jongere generatie vorm kan geven aan haar eigen subcultuur. Maar in tegenstelling tot Europa wordt in Oekraïne graffiti nauwelijks bestreden en worden meer degelijke vormen van kunst bijna niet ondersteund. Het aantal scholen voor kunstonderwijs voor kinderen is sinds 1991 met 70 procent gedaald, hetgeen reden zou kunnen zijn voor pessimisme. Of biedt het juist nieuwe mogelijkheden voor een Renaissance?

Illya Starikov

Kort na de onafhankelijkheid in 1992 stelde de Verchovna Rada (parlement) in een unaniem aangenomen verklaring vast dat heel Oekraïne eigenlijk een ecologisch rampgebied is. Bijna één jaar na de Oranje-revolutie staat de nieuwe regering voor de taak om de milieuproblemen aan te pakken. Het milieubewustzijn in de samenleving is niet groot. Milieuorganisaties maken burgers en overheid bewust van de milieuproblematiek in het land.

Milieuorganisaties in Oekraïne

Overheid en burgers bewust maken van problematiek

Oekraïne is rijk aan natuur; het land bestaat voor een groot deel uit steppen met in het westen de uitlopers van de Karpaten en grote moerasgebieden op de Krim. Bossen vormen in Oekraïne 15 procent van de totale oppervlakte en zijn vooral in het noorden en westen te vinden.

In de afgelopen jaren zijn natuurbeschermingsprojecten opgezet om nationale parken en reservaten in te stellen, zoals het Biosfeer Reservaat in de Donau-monding en in samenwerking met Polen en Slowakije het Javorivskij Nationale Park in de Karpaten.

Uitdagingen

De milieuproblemen in Oekraïne zijn groot. Het land heeft te maken met slecht drinkwater, afval, bodem-, lucht- en watervervuiling. Daarbij kampt Oekraïne nog met de gevolgen van de ramp met de kerncentrale in Tsjernobyl.

Praktijkvoorbeelden

Milieuorganisaties in Oekraïne vormen zelf de basis voor het succes van hun werk in de samenleving. Met dat uitgangspunt helpt Milieukontakt Oost-Europa Oekraïense groepen bij uiteenlopende projecten. Drie voorbeelden uit de praktijk op het gebied van ICT, thematische werkgroepen en vrijwilligerswerk.

■ PRAKTIJKVOORBEELD 1

Gebrek aan communicatie, geen gebrek aan informatie

Informatie- en communicatietechnologie (ICT) speelt ook in Oekraïne een steeds grotere rol. In 2003 hebben milieuorganisaties de website www.greenkit.net opgezet. 'Wij hebben geen gebrek aan informatie, maar hebben behoefte aan communicatie', zegt Vadym Hontsjaroek, coördinator van het GreenKit. (Het Oekraïense woord Kit betekent kat). KIT staat in het Oekraïens ook voor ICT en het verwijst naar een toolkit met 'ICT tools' om een goede communicatie en de onderlinge samenwerking tussen organisaties te bevorderen. Verleden jaar heeft GreenKit met hulp van de Nederlandse organisatie Fred Foundation

50 tweedehandscomputers onder milieuorganisaties verspreid. Nu is de website een plek die niet alleen door surfers wordt bezocht maar, belangrijker, ook door gebruikers actief wordt benut om informatie te plaatsen. GreenKit ziet daarmee één van haar hoofddoelstellingen werkelijkheid worden, want juist het uitwisselen van informatie en onderlinge communicatie zijn in de Oekraïense samenleving van groot belang om verschillen te overbruggen en mensen en organisaties van Oost- en West-Oekraïne met elkaar te verbinden. GreenKit biedt zo haar diensten aan milieuorganisaties en samenwerkingsverbanden aan, waaronder ook de thematische werkgroepen.

■ PRAKTIJKVOORBEELD 2

Samenwerking door middel van thematische werkgroepen

Thematische werkgroepen (TWG's), bestaande uit verschillende organisaties, zetten zich in voor bewustwording en gerichte acties rond een specifiek milieuthema. Behalve bijeenkomsten maken ze veel gebruik van communicatie per e-mail, omdat ze vaak ver van elkaar wonen. Tijdens bijeenkomsten bespreken ze werkplannen en

de te volgen strategie. De TWG over ecologische netwerken richt zich op het bevorderen van de ecologische verbindingzones tussen natuurgebieden. Milieuorganisaties zien zichzelf als een brug tussen lokale, regionale en nationale overheden en andere belanghebbenden zoals lokale bevolking, beheerders van beschermde gebieden. Problemen die zich hier voordoen zijn de landprivatisering en het gebrek aan voorlichting, waardoor de lokale bevolking zelden goed geïnformeerd is. De TWG zet zich in om de bevolking te laten zien dat de ontwikkeling van natuurparken voordelen biedt bij de duurzame ontwikkeling van ecotoerisme.

Eén van de grootste milieucampagnes in Oekraïne van de afgelopen jaren is die tegen de aanleg van een kanaal door het Donau-natuurreservaat, dat de overheid wil aanleggen. De TWG voor de bescherming van het Donau-natuurreservaat organiseert een uitgebreide campagne tegen het uitgraven van een rivierarm in de Donaudelta ter bevordering van de Oekraïense scheepvaart van de Zwarte Zee naar de Donau. 'Het project is schadelijk voor de natuur en economisch niet rendabel', stelt Sergij Sja-parenko, de directeur van de organisatie Pjetsjenegj te Charkiv. Natuurorganisaties

Oekraïne neemt een weinig benijdenswaardige hoge positie in op de lijst van minst energie-efficiënte landen ter wereld. Het energieverbruik is groot en de toevoer van energie is onzeker. Oekraïne is voor een groot deel afhankelijk van aanlevering vanuit Rusland, eigen kolenmijnen en kerncentrales, die sterk verouderd zijn. Hoewel het energieverbruik in de jaren negentig is afgenomen, is de 'energie-intensiteit' (de verhouding tussen de energieconsumptie en het bruto nationaal produkt) hoger dan in andere ex-Sovjetrepublieken.

De industriële productie is als gevolg van de economische crisis sinds de val van de Sovjetunie sterk verminderd, maar de verouderde zware industrie veroorzaakt veel schade aan lucht, water en bodem. De slechte economische situatie zorgt ervoor dat de zware industrie in de oude staat blijft en de milieuvuiling niet wordt aangepakt bij gebrek aan geld en daadkracht van de overheid.

Door petrochemische bedrijven en het netwerk van oliepijpleidingen raakt de grond doordrenkt met olie. De staalindustrie en de kolenmijnen zijn de voornaamste veroorzakers van watervervuiling. De vervuiling brengt ook de voorziening van drinkwater in gevaar. Viervijfde van al het

beschuldigen de overheid van illegale acties en het schenden van internationale verdragen.

De TWG hield handtekeningacties en zond verschillende brieven aan het Ministerie van Milieu. De publiciteit van de milieuoorganisaties heeft wel wat teweeg gebracht. Een hogere ambtenaar, die sterk voorstander van het project was, is ontslagen en het diepgraven in de Donau is voorlopig stopgezet. De TWG zet haar publiciteitscampagne voort en probeert meer steun te werven door het onderwerp bij internationale organisaties op de agenda te krijgen.

De TWG's troffen elkaar tijdens de vierde bijeenkomst van het nationale platform GreenPlatform afgelopen juni te Jevpatoria op de Krim. De milieuvrijwilligers bespraken de voorlopige uitkomsten en de toekomstige strategie. Door hun onderlinge samenwerking kunnen ze beter de publiciteit zoeken en eendrachtig optreden versterkt hun positie. De milieuoorganisaties zagen hun erkenning toen de nieuwe onderminister van milieu hun bijeenkomst bezocht. Het biedt nieuwe aanknopingspunten om de dialoog met de overheid aan te gaan.

Milieukontakt Oost-Europa

In 1988 organiseerden Nederlandse milieuoorganisaties in Nederland een bilateraal project met Poolse milieuoorganisaties die vroegen om ondersteuning door kennis en ervaring vanuit Nederland aan te reiken. Deze samenwerking resulteerde in de oprichting van Milieukontakt. Na de val van de Berlijnse Muur zochten meer milieugroepen uit Centraal- en Oost-Europa contact. Milieukontakt is sinds 1994 actief in Oekraïne en streeft naar een democratische en ecologisch duurzame samenleving door de ondersteuning van organisaties en netwerken in hun streven om een positieve bijdrage aan die samenleving te leveren. Milieukontakt organiseert trainingen en bijeenkomsten en ondersteunt organisaties door middel van activiteiten van capaciteitsopbouw en institutionele ontwikkeling. Samen met partners is Milieukontakt actief op het gebied van milieu-educatie, campagnes, groene (locale) agendaprojecten, milieuwetgeving, netwerken en dialoog tussen NGO's en overheid.

Voor uitgebreidere informatie, zie de website www.milieukontakt.nl.

drinkwater komt van oppervlaktewaterbronnen (rivieren, meren en reservoirs), die haast allemaal vervuild zijn – vooral in het Donetsk-bassin en in de Dnjepr-rivier, die driekwart van de bevolking van drinkwater voorziet.

Afvalproblematiek

Het ontbreekt de overheid aan beleid voor industrieel en huishoudelijk afval. Soms ontbreekt in dorpen een vuilnisafhaal-

dienst en wordt afval illegaal gedumpt. Afval wordt nauwelijks apart ingezameld, verwerkt of gerecycled.

Oekraïne is in het bezit van grote hoeveelheden gevaarlijk en giftig afval. Dit afval wordt gevormd door overtollige landbouwpesticiden en resten vloeibare brandstof

■ PRAKTIJKVOORBEELD 3

Vrijwilligerswerk als middel om bevolking te mobiliseren

Vrijwilligerswerk biedt milieuoorganisaties de mogelijkheid om hun activiteiten kracht bij te zetten en informatie over hun activiteiten te verspreiden. Het betrekken van meer mensen bij milieuwerk bevordert het milieubewustzijn.

SVIT is een netwerk van zes milieuoorganisaties in het oosten van Oekraïne; hun naam is een acronym dat staat voor Solidariteit, Vrijwilligerswerk, Initiatief, Tolerantie.

SVIT stelt zich ten doel vrijwilligerswerk en duurzame ontwikkeling te bevorderen.

In samenwerking met de internationale organisatie Service Civil International organiseerde SVIT deze zomer een internationaal vrijwilligersproject in het landschapspark Kleban Byk in de Konstantinovka-regio in het zuidoosten van Oekraïne. Het park staat bekend om zijn rijke flora en fauna. Verschillende soorten reptielen, vogels en zoogdieren zijn beschermd en staan vanwege hun geringe aantal op de zgn. rode lijst. Gedurende twee weken werkte de groep Oekraïense en buitenlandse jongeren samen bij werkzaamheden aan observatieposten en hielp met natuuronderzoek.

SVIT-vrijwilligers van het project bij Kleban Byk.

De deelnemers discussieerden over natuurbescherming, democratisering en culturele verschillen. Tijdens een 'ronde-tafel'-bijeenkomst bespraken de lokale en regionale overheden, parkbeheerders, vertegenwoordigers van scholen, NGO's en vrijwilligers met elkaar de mogelijkheid om in het park eco-toerisme te ontwikkelen.

'Het project heeft de basis gelegd voor duurzaam natuuronderzoek in Kleban Byk en er is een samenwerking met betrokkenen opgezet. Er is onderzoek gedaan en er zijn tastbare resultaten bereikt door het aanleggen van een permanente camping en een eco-pad met bewegwijzering', zegt Andrij, coördinator van de regionale partner Zelenij Svît Luhansk. 'En bij de lokale bevolking is het besef ontstaan dat ze zelf actie moet ondernemen om de uitdagingen aan te gaan.'

van raketten op militaire opslagplaatsen. Sommige Sovjetlegerplaatsen zijn gewoon achtergelaten zonder grondige schoonmaak. Defensie heeft geen geld om al deze plaatsen ecologisch veilig te maken. De pesticiden stammen uit de Sovjettijd die in de intensieve landbouw werden gebruikt. Oekraïne telt nu nog circa 4.000 opslagplaatsen met nog zo'n 15.000 ton verdelingsmiddelen en kunstmest: producten die inmiddels verboden, verlopen of zelfs onbekend zijn.

Beleidsmatige ontwikkelingen

De Oekraïense overheid heeft verscheidene nationale wetten aangenomen en internationale overeenkomsten getekend. Het ontbreekt Oekraïense milieu-instanties vaak aan bestuurlijke en financiële middelen om de wetgeving uit te voeren. Zwaktes in milieuwetgeving zijn het ontbreken van taakafbakening van overheden, en de overlapping van bevoegdheden van instanties op nationaal en regionaal niveau bij beleidsontwikkeling en -uitvoering. Internationale instellingen erkennen dat er in Oekraïne veel moet gebeuren. Om effectief duurzame ontwikkeling tot stand te brengen is actie vereist op alle niveaus, zowel lokaal, regionaal, nationaal als internationaal. Werkelijke oplossingen kunnen alleen gevonden worden op lokaal niveau. Hiertoe is inzicht nodig in de lokale situatie. De betrokkenheid bij de activiteiten van de overheid, het bedrijfsleven, de burgermaatschappij en het individu zijn van essentieel belang voor het bereiken van een duurzame ontwikkeling.

Willem Tjebbe Oostenbrink

Bronnen

- Een veertigtal Oekraïense NGO's hebben voor de 'Kyiv 2003'-milieuconferentie het rapport *Public Evaluation of Environmental Policy in Ukraine* opgesteld. Dit verslag met veel feiten en praktijkvoorbeelden is binnenkort beschikbaar op de website van Milieukontakt: www.milieukontakt.nl
- *Environment in Ukraine – Problems and challenges*. Kopenhagen, 2003.
- www.mst.dk/udgiv/publications/2003/87-7972-725-5/html/default_eng.htm
- United Nations Economic Commission for Europe, Committee on Environmental Policy: *Environmental performance review of Ukraine*, September 1999
- www.unece.org/env/epr/studies/ukraine/contents.html
- www.svit.org.ua
- www.greenkit.net

Een onverwachte bruiloft

Pjotr uit Doedarkov, pontificaal aangekleed, kwam op 4 september jl. rond het middaguur bij de datsja van mijn schoonmoeder om ons uit te nodigen bij de kerkelijke inzegening van het huwelijk van zijn nichtje aanwezig te zijn.

Het was een fascinerende ervaring om midden tussen de mensen van dit kleine Oekraïense dorpje, volkomen onverwachts, deelgenoot te zijn van een traditionele, voor ons zo totaal anders gevierde bruiloft.

De prachtige aankleding van het kleine kerkje, de klokjes die buiten aan een stellage hingen en door misdienaars werden geluid, de afwisseling van de gezongen teksten door de hoge stemmen van de oude vrouwtjes in het koor en de diepe omvangrijke basstem van de priester met zijn met iconen versierde ronde mijter op zijn hoofd en de getuigen die minstens tien minuten allebei een vrij zware kroon boven de hoofden van het bruidspaar moesten houden, maakten een diepe indruk op ons. De vanzelfsprekendheid van hun handelingen en de ongedwongen maar toch intens beleefde godsdienstigheid van deze eenvoudige mensen maakten de plechtigheid des te indrukwekkender.

Na afloop werd ons gezelschap van vijf personen uitgenodigd om het bruiloftsfeest met hen te vieren. Eerst trokken we naar de woning van de ouders van de bruid. Op een stuk grond vlak bij het huis had men met houten palen en lappen plastic een feestzaal getimmerd, waar ongeveer honderd tachtig mensen aan lange, voor deze gelegenheid in elkaar gespijkerde, tafels en zitplaatsen van een uitgebreide maaltijd konden genieten. Geen plekje op tafel was onbedekt en veel van de spijzen waren ons Nederlanders onbekend, maar smaakten uitstekend. Zo gauw er weer een gaatje vrij kwam, rende er een meisje naar ons toe, om het lege plaatsje weer op te vullen. Er liepen twee mannen rond met dienbladen, waarop tien glaasjes wodka stonden. De bedoeling was dat iemand een glaasje nam, het in een teug naar binnen sloeg en vervolgens het glaasje weer op het plateau zette. Dat kon ik wel een keer presenteren, maar geen tien keer, zoals ik verschillenden zag doen.

Na ongeveer een paar uur werden we door Pjotr meegenomen naar het andere eind van het dorp, waar het feest bij de ouders van de bruidegom voortgezet zou worden.

Het bruidspaar met alle familieleden en kennissen liep van het ene huis naar het andere met de bruidsschat, zodat het hele dorp zou weten, dat deze twee mensen hun leven met elkaar wilden delen.

Ook hier had men op dezelfde wijze een feestzaal in elkaar gezet, maar doordat het buiten steeds warmer werd en de mensen onder het plastic dicht op elkaar zaten, moesten toch delen van de overkapping weggerold worden om iedereen wat lucht te geven. Weer werd er uitbundig feest gevierd en wij wat stijve en houterige Nederlanders zaten verbaasd te kijken hoe deze mensen al dit eten en drinken naar binnen werkten. Buiten op de ongeplaveide weg had men een geluidsinstallatie geplaatst en een harmonicaspeler zorgde ervoor dat er gezongen en gedanst werd.

Achteraf hoorden we dat de trouwerij drie dagen in beslag nam. Op onze aankomst dag had de burgerlijke huwelijksvoltrekking plaats gevonden en daarna was het feest begonnen in de geïmproviseerde tent van de ouders van de bruid.

De tweede dag hebben we mogen meevieren en op de derde dag werden de beide ouderparen verkleed als bruid en bruidegom in kruiwagens het dorp rond gereden, waarna het festijn werd besloten met een laatste dronk en de overgebleven hapjes van de vorige dagen.

Zo uitgebreid en doorleefd feestvieren is voor ons koudbloedig volkje niet weggelegd. Met verwondering en ook met een beetje jaloezie heb ik gezien hoe eenvoudige en arme plattelanders, nog niet volledig aangestast door het consumentisme en harde zakelijkheid van onze maatschappij, op een spontane en traditionele manier hun saamhorigheid beleefden en wellicht meer tevreden zijn met hun levensomstandigheden, dan wij, verweende westerlingen.

Theo Vijn

Korte berichten

■ Scholenuitwisseling Kiev-Utrecht

Leerlingen en docenten van School 155 kwamen eind oktober naar Utrecht. Het Christelijk Gymnasium had een uitgebreid programma gemaakt voor deze uitwisseling. Naast een verkenning van de stad Utrecht met een stadswandeling, het beklimmen van de Domtoren en het bezichtigen van het stadhuis, waar men werd toegesproken de wethouder van Internationale Samenwerking H. Janssen, ging men ook naar Amsterdam en Den Haag. Ook was er uitgebreid tijd om in de families ervaringen uit te wisselen. Het tegenbezoek zal plaats vinden in mei 2006. Een uitgebreid verslag zal in de nieuwsbrief van 2006 worden opgenomen.

■ Nieuws van de Werkgroep Mensen met een handicap

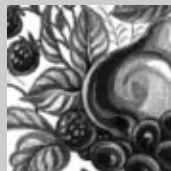
Het afgelopen jaar 2005 zal niet ingeboekt worden als een gouden jaar voor onze werkgroep. De aanvankelijke ambitieuze plannen om samen met de stichting L'viv op te trekken, in Oekraïne en in Nederland, zijn uitgelopen op een teleurstelling. De stichting L'viv heeft namelijk zichzelf opgeheven en dat kwam onder meer omdat de contacten met hun projecten in Oekraïne stagneerden. In feite hebben we ons als werkgroep langs de weg geparkeerd in afwachting van stichting L'viv, en pas in de zomer van dit jaar werd duidelijk dat dit zinloos wachten was. Inmiddels hebben we de draad weer opgepakt en onze eigen ambities weer als uitgangspunt genomen. In februari 2006 zullen Pierre Somers en Co van der Peyl een bezoek brengen aan Kiev, in het bijzonder aan onze contactpersoon Nikolaj Podrezan, en met hem het revalidatieproject bezoeken. Zij zullen zich dan ook laten infor-

■ 16 december: kerstconcert Lysenko Koor Nieuwegein i.s.m. vrouwenkoor RefreshSing uit Nieuwegein

Op vrijdag 16 december 2005 om 20.00 uur vindt in de Barbarakerk in Vreeswijk een kerstconcert plaats van het Lysenko Koor Nieuwegein en het vrouwenkoor RefreshSing.

Op deze avond verzorgen beide koren onder de naam 'A Christmas Ride with...' een programma met eigen repertoire, waarbij zij ook samen een kerstlied ten gehore zullen brengen. Het Lysenko Koor Nieuwegein (zie foto) is een gemengd koor van circa 45 leden, dat onder leiding van dirigent Paul Hakkennes de Oekraïense zangcultuur wil uitdragen.

Het Lysenko Koor presenteert op dit concert liturgische liederen en kerstliederen. Het RefreshSingkoor, o.l.v. Peter Elbertse, zingt kerstliederen in een eigen stijl: een eigentijds repertoire uit diverse muziekstijlen, zowel a capella als met muzikale begeleiding, variërend van twee- tot zesstemmige liederen. Deze samenwerking belooft in velerlei opzicht verfrissend te werken. Kaarten zijn te bestellen bij Coby van der Velde, Holterschans 22, 3432 EW Nieuwegein, telefoon (030) 606 61 34. De toegang is € 7,50 incl. programma-boekje en 1 consumptiebon.

Oproep

Een van de redactieleden van de OeKU-Nieuwsbrief heeft deze zomer tijdens een cruise over de Dnipro het museum bij het Sjevtsjenko-monument in Kaniv bezocht. Tijdens de rondleiding vertelde de gids dat er plannen bestaan om een aparte afdeling van het museum in te richten met voorwerpen, boeken e.d. uit het buitenland die de betekenis die Taras Sjevtsjenko buiten Oekraïne gehad heeft aanduiden. Als u over items beschikt die mogelijk een nuttige bijdrage voor het museum vormen en deze ook wilt afstaan, dan kunt u contact opnemen met Henk Sprenkels op telefoonnummer (030) 238 16 21, of per e-mail: henk.sprenkels@quicknet.nl.

Hans Beuk, namens de Werkgroep Mensen met een handicap

De Stichting Oekraïne–Kiev–Utrecht

heeft als doel informatie en voorlichting te geven en de banden tussen Oekraïne, Kiev en Utrecht te versterken door samenwerking op cultureel en humanitair gebied.

www.oeku.nl

